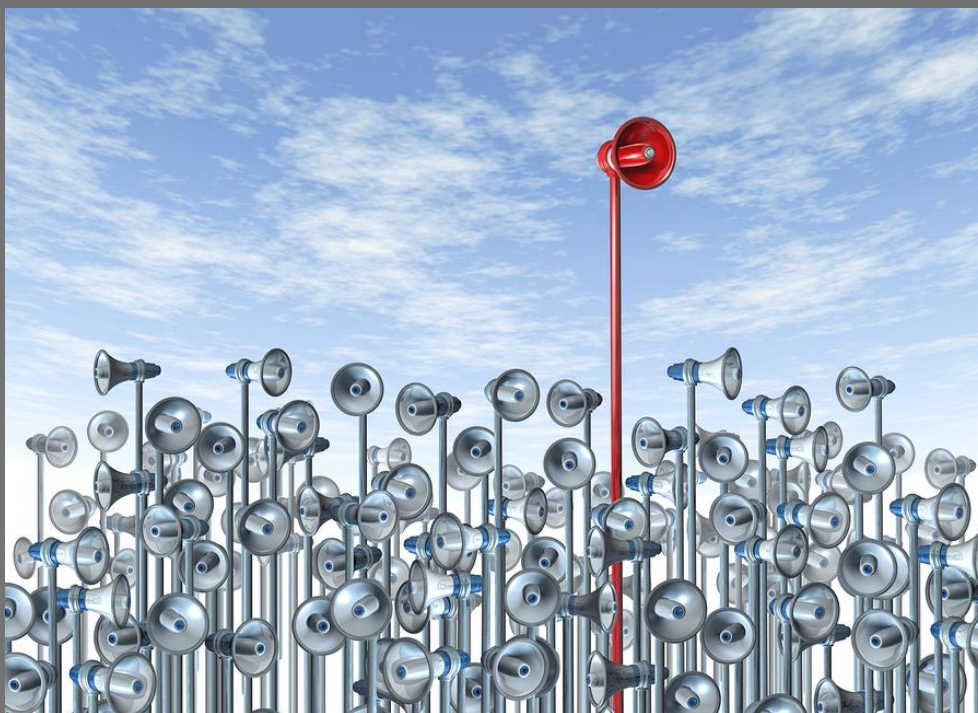

**Студија за моментална состојба со
вклученоста на јавноста во процесот на
донесување на одлуки за животна
средина**

Фондација за локален развој и развој на информатички
технологии - Гевгелија
Ул: „Маршал Тито“, Бр. 60 1480 Гевгелија, Република Македонија
Тел: +389 78 327 091 Тел/Факс +389 34 215 941
е-mail: risto.atanasovski@gmail.com
www.florit-gevgelija.eu

Проект:	"Зголемено вклучување на граѓанското општество во процесот на донесување одлуки од областа на животна средина"
Референтен број:	11-241/1-2016
Документ:	Студија за моментална состојба со вклученоста на јавноста во процесот на донесување на одлуки за животна средина
Статус:	Финална верзија
Дата:	26ти декември 2016
Клиент:	Цивика мобилитас, Швајцарската агенција за развој и соработка (SDC)
Нарачател:	Центар за климатски промени - Гевгелија
Подготвено од:	Ристо Атанасовски Петранка Чалков Драги Делев
Проверено од:	Анета Китевска
Одобрено од:	Фана Христовска

Проектот е финансиран од:

Citizens for change!

Проектот е имплементиран од:

Одрекување

Содржината на оваа студија е единствена одговорност на ЗГ „Центар за климатски промени“ Гевгелија и изработувачот на студијата Фондација за локален и ИТ развој – ФЛОРИТ – Гевгелија, и на ниту еден начин не може да се смета дека ги одразува гледиштата на Цивика мобилитас, Швајцарската агенција за развој и соработка (SDC) или организациите што ја спроведуваат.

СОДРЖИНА

1	Извршно резиме.....	7
2	Вовед.....	9
2.1	Основа за спроведување на студијата.....	9
2.2	Пристап и методологија.....	9
3	Правна рамка.....	11
3.1	Меѓународно законодавство (Архуска конвенција).....	11
3.2	Национално законодавство.....	12
3.2.1	Закон за животна средина.....	12
4	Општи информации за единиците на локалната самоуправа и граѓанските организации во Македонија.....	13
4.1	Единици за локална самоуправа (ЕЛС).....	13
4.2	Општа јавност.....	13
5	Дефинирање на поимите.....	15
5.1.	Што претставува вклучувањето на јавноста?.....	15
5.2	Зошто е важно вклучувањето на јавноста?.....	18
5.3	Подигнување на јавна свест.....	18
5.4	Еколошка свест, свест за животната средина.....	18
6	Моментална состојба со граѓанските организации, локалната самоуправа и соработката помеѓу нив.....	20
7	Анализа на соработката помеѓу ГО и ЕЛС и идентификација на проблеми.....	22
7.1	Квантитативна анализа.....	22
7.1.1	Квантитативна анализа спроведена со прашалник до преставници на ЕЛС.....	23
7.1.2.	Квантитативна анализа спроведена кај граѓанските организации.....	33
7.2	Заклучоци од квантитативната анализа во однос на вклучување на граѓанскиот сектор во процесот на донесување одлуки за животна средина.....	40
8	Анализа на постоечките мерки за подигнување на јавна свест за прашања поврзани со животна средина.....	42
8.1.	Примена на мерките од страна на општините.....	44
8.2.	Примена на мерките од страна на ГО.....	44
9	Анализа на алатките кои се користат за вклучување на јавноста од страна на општините.....	49
9.1	Идентификација и опис на алатките.....	49

9.2	Веб страна	49
9.3	Печатени медиуми	52
9.4	Електронски медиуми (интернет портали)	54
9.5	Социјални медиуми (Фејсбук)	55
10	Генерални заклучоци и препораки за подобрување на моменталната состојба	61
11	Заклучок	63
	ПРИЛОГ 1 – ПРАШАЛНИК ЗА ЕЛС	64
	ПРИЛОГ 2 – ПРАШАЛНИК ЗА ГО	66

ЛИСТА НА КРАТЕНКИ

ГО	Граѓански организации
ЕЛС	Единиците за локална самоуправа
ЗЖС	Закон за животна средина
ИСКЗ	Интегрирано спречување и контрола на загадувањето
ЛЕАП	Локален еколошки акционен план
МЖСПП	Министерство за животна средина и просторно планирање
НВО	Невладина организација
ОВЖС	Оцена на влијание врз животна средина
РМ	Република Македонија
СОЖС	Стратегиска оцена на животна средина

ЛИСТА НА ТАБЕЛИ

Табела 1 - Ниво на учество на јавност	17
Табела 2 – Мерки/активности на општините од областа на животна средина во периодот октомври – декември 2016 година	42
Табела 3 – Достапност на документи на веб страните на општините.....	50
Табела 4 - Објава на информации за животна средина во електронската верзија на печатените медиуми, период Октомври - Декември 2016.....	52
Табела 5 – Останати интернет портали, период октомври – декември 2016	55
Табела 6 - Објава на информации за животна средина на Фејсбук, Период Октомври - Декември 2016	56

ЛИСТА НА ПРИЛОЗИ

ПРИЛОГ 1 – ПРАШАЛНИК ЗА ЕЛС	64
ПРИЛОГ 2 – ПРАШАЛНИК ЗА ГО	66

1 Извршно резиме

Студијата за оцена на моменталната состојба со вклученоста на јавноста во процесот на донесување одлуки од областа животна средина е подготвена врз основа на анализата на мислењата добиени од страна на Единиците за локална самоуправа (ЕЛС), граѓанските организации кои работат на полето на заштита на животната средина и квалитативната анализа на постоечките мерки за подигнување на јавна свест. Исто така беше спроведена анализа на постоечкото законодавство за вклучување на јавноста како и анализа на постојните стратешки документи се со цел детално да се оцени моменталната состојба за нивото на свесност и нивото на вклученост на јавноста во донесувањето на одлуките за животна средина на локално ниво.

Спроведената анализа покажува дека ЕЛС комуницираат редовно со Граѓанските организации (ГО), но оваа комуникација во иднина може и треба да биде зајакната. Важно е да се истакне дека ЕЛС се свесни за обврските кои произлегуваат од постоечкото законодавство, а се однесуваат за вклучувањето на јавноста. Па така доколку се очекува поголемо учество, треба да се обезбедат подобри информации, фокусирајќи се на текот на информациите, видот и начинот на известување на јавноста.

Вклучувањето на јавноста е тесно поврзано со зголемувањето на јавната свест, која пак е комплексен и долготраен процес, за чие решавање е потребен мулти секторски пристап, притоа земајќи ги во предвид економските, социјалните, правните и психолошките аспекти на секојдневието на граѓаните. Треба да се истакне дека зголемувањето на јавната свест на долгорочно ниво не може да се постигне доколку се превземаат големи и еднократни активности. Помали активности, користејќи едноставни алатки и спроведување на долгорочни активности ќе донесат повеќе успех во подигнувањето на јавната свест за животната средина и поголема вклученост на јавноста.

Животната средина е една од најважните прашања во нашето општество и треба да биде приоритет за дискусија и решавање на проблемите. За жал, врз основа на спроведената анализа, јавните медиуми не ја согледуваат животната средина и проблемите од животна средина во доволна мера. Информации за животна средина се објавуваат ретко, а уште поретко во контекст на тоа дека заштитата на животната средина е неопходна за човековата благосостојба. Има многу малку едукативни статии за подигнување на јавната свест и заштитата и унапредувањето на животната средина. Затоа, цврстата соработка со националните медиуми и подигнување на свеста на животната средина се чекори преку кои треба да ја започнеме борбата со загадувањето на животната средина. Усвојувањето на сериозен и директен пристап од страна на сите засегнати страни е најдобриот начин да се промовира подобра животна средина и да се подобри нивото на зачувување на животната средина од страна на секој поединец.

Информирањето, но и комуникацијата за проблемите со животната средина на сите нивоа, спроведување на политички дебати за прашањата за животна средина и

спроведување мали, но долгорочни активности се едни од начините за подигнување на јавната свест, а со тоа и поголема вклученост на јавноста во сите процеси на одлучување и креирање политики. Грижата за животна средина, треба да биде грижа на сите засегнати страни и за овие прашања потребно е да се разговара започнувајќи од локалното ниво па се до највисокото, односно централната власт, особено доколку се очекува здрава животна средина за секој поединец во заедницата.

2 Вовед

2.1 Основа за спроведување на студијата

Оваа студија е изработена во рамките на проектот „Зголемена вклученост на граѓанското општество во процесот на донесување одлуки од областа на животна средина“. Проектот е финансиран преку програмата на Цивика Мобилитас и повикот за проектни предлози ЦМ-АКТ-02. Општата цел на проектот е зголемена вклученост на граѓанските организации во процесот на донесување одлуки од областа на животна средина преку кои се очекува да се постигне:

- подобрена перцепција кај ГО за проблемите за животна средина на општинско ниво,
- зголемена вклученост на ГО во процесот на донесување на одлуки,
- заедничко решавање на проблемите за животна средина на општинско ниво односно зголемена соработка помеѓу ГО и ЕЛС и
- вмрежување со цел успешно донесување на одлуки од областа на животната средина, владеење на правото и остварување човекови права.

Студијата се изработува во рамките на првата активност со цел да ги истражи ставовите на граѓанските организации во однос на прашањата и проблемите поврзани со животната средина на локално ниво, проблемите за животна средина со кои се соочуваат граѓаните односно локалното население, како и соработката помеѓу граѓанскиот сектор и локалната самоуправа.

2.2 Пристап и методологија

Со цел истражување на ставовите и мислењата на таргет групите, кои се предмет на оваа студија, беше спроведена анкета, составена од отворени и затворени прашања. Воедно со дел од граѓанските организации направени се директни интервјуа со цел истражување на начинот на кој се вклучуваат во процесот на донесување на одлуки за животна средина. Анкетата беше спроведена со два посебни прашалници за единиците на локалната самоуправа и граѓанскиот сектор (Прилог 1 и 2).

Анкетата спроведена за граѓанскиот сектор ги опфати граѓанските здруженија кои работат на полето на животна средина, рурален развој, земјоделие и други сектори кои индиректно се поврзани со животна средина. Со цел истражување на начинот на кој општините ги вклучуваат граѓаните односно граѓанските организации во носењето на одлуки за животна средина беа спроведени анкети и директни интервјуа со одговорните лица за вклучување на јавноста во донесувањето одлуки.

Во рамките на студијата анализирано е и законодавството за животна средина, особено делот кој се однесува на одредбите за вклучување на јавноста, обврските кои се обврзувачки за ЕЛС и обврските за граѓанскиот сектор, но и регулативата која го опфаќа правото за пристап до информации.

На крај студијата ги идентификува проблемите и приоритетите поврзани со вклучување на граѓанскиот сектор во процесот на донесување одлуки за животна средина и

обезбедува препораки за следните активности кои е потребно да бидат реализирани како во рамките на овој проект така и генерално со цел подобрување на вклученоста на јавноста и подигнување на свеста за прашања од областа на животната средина.

3 Правна рамка

3.1 Меѓународно законодавство (Архуска конвенција)

Меѓународната правна регулатива за заштита на еколошките права постепено еволуира од доцните осумдесетти години на 20 - тиот век. Најзначајни меѓународни договори кои го премостуваат просторот помеѓу прашањата од полето на животната средина со демократијата и човековите права се:

- Еспоо Конвенција за оцена на влијанијата врз животната средина (ОВЖС) во прекуграничен контекст;
- Архуска Конвенција за пристап до информации, учество на јавноста во процесите на одлучување и правна заштита по прашања од полето на животната средина;
- Протокол за Стратегиска оцена на животната средина (СОЖС)

Архуската Конвенција е од особено значење за меѓународното право од областа на животната средина. Таа претставува инструмент за заштита на животната средина, но истовремено и инструмент за зајакнување на демократијата.

Архуската конвенција беше усвоена на 25^{ти} јуни 1998 и влезе во сила на 30^{ти} октомври 2001 година. Архуската Конвенција се залага за многу права на јавноста (индивидуалци и нивни асоцијации) во врска со животна средина. Страните на Конвенцијата се обврзани да ги усвојат неопходните одредби за да можат јавните власти (национални, регионални, локални) да допринесат овие права да станат ефективни. Македонија ја ратификуваше конвенцијата на 22^{ри} јули 1999.

Конвенцијата се залага за:

- **„пристап до информации за животна средина“** – правото секој да добива информации за животна средина кои ги поседуваат јавните власти. Ова вклучува информации за состојбата со животна средина, но исто така и политики или мерки кои се преземени, или состојбата за човековото здравје и безбедност во случаи во кои може да биде засегнато од состојбата со животната средина. Секој граѓанин кој поднесува барање до единиците на локалната самоуправа има право да ја добијат оваа информација во рок од еден месец и без да објаснуваат зошто им е потребна. Дополнително, јавните власти се обврзани во рамките на конвенцијата активно да ги споделуваат информациите за животна средина кои ги поседуваат;
- **„вклучување на јавноста во процесот на донесување одлуки од областа на животната средина“** – правото на учество во процес на донесување одлуки. Јавните власти треба да направат припреми со цел да и овозможат на засегнатата јавност и невладините организации да коментираат на предлозите за проекти кои ја засегаат животната средина, или плановите и програми во врска со животната средина, за овие коментари да бидат земени предвид во процесот

на донесување одлуки, и информации да бидат обезбедени за финалната одлука и причините за тоа

- **„пристап до правда“**- право за разгледување на процедурите; да ги преиспита јавните одлуки кои биле направени без почитување на двете гореспоменати права или законот за животна средина генерално.

3.2 Национално законодавство

3.2.1 Закон за животна средина

Едно од основните начела согласно Законот за животна средина (ЗЖС) е начелото на учество на јавноста и пристапот до информации. ЗЖС обезбедува солидна основа покривајќи ги сите аспекти поврзани со вклучување на јавноста во процесот на донесување одлуки, вклучително и процедури за информирање на јавноста, објава на одлуките за стратешките документи кои треба да бидат усвоени од страна на релевантните министерства, како и процедурите за спроведување на јавни расправи. Сите овие прашања се опфатени во различни членови од ЗЖС:

- **Член 5**, обезбедува дефиниција за „јавноста и засегнатата јавност“
- **Член 26**, ги пропишува обврските на градоначалниците и министерот за информирање на јавноста за нивото на загадување во животната средина
- **Член 51**, го опишува правото на пристап до информации од животна средина
- **Член 61**, се однесува на процедурите за усвојување на планските документи, подготовка на законски документи и учество на јавноста во процедурите
- **Член 69**, ги опишува процедурите за информирање на јавноста и учество на јавноста при спроведување на стратешка оценка на влијанијата врз животната средина
- **Член 74**, се однесува на одговорностите на органот кој го усвојува планскиот документ за информирањето на релевантните органи и јавноста
- **Член 89** – се однесува на остварување на правата на засегнатите правни и физички лица како и здруженија на граѓани да покренат жалба против решението со кое се дава согласност или се одбива барањето за спроведување на проектот за кој се спроведува студија за оценка на влијанијата врз животната средина
- **Член 90**, се однесува на обврските на одговорниот орган за информирање на јавноста за оценка на влијание врз животната средина односно начин на објавување и достапност на документите и информациите за оцената на влијанијата врз животната средина до јавноста
- **Член 91**, се однесува на обврските на одговорниот орган за проблемите во животната средина во врска со спроведување на јавна расправа најмалку 5 дена пред истекот на рокот за разгледување на планскиот документ
- **Член 136** – се однесува на обврските на одговорниот орган за начинот на објавување на барањето за добивање на дозвола за усогласување со оперативен план како и начинот на организирање на јавна расправа и добивање на мислење од засегнатата јавност

4 Општи информации за единиците на локалната самоуправа и граѓанските организации во Македонија

4.1 Единици за локална самоуправа (ЕЛС)

Во Република Македонија согласно Законот за територијална организација на Република Македонија (Службен Весник на РМ бр. 55/2004), територијата е поделена на 81 единица на локална самоуправа (ЕЛС), вклучувајќи го и Град Скопје, и во согласност со населението може да се поделат во три групи:

- мали ЕЛС - 30 (до 10.000 граѓани)
- средни ЕЛС - 35 (од 10.000-50.000 граѓани)
- големи ЕЛС - 15 (над 50.000 граѓани)

Како дел од процесот на децентрализација, ЕЛС добија голем број одговорности за заштита на животната средина во рамките на различни закони од областа на животната средина.

Во врска со подигнувањето на јавната свест, одговорностите на ЕЛС се поврзани со превземање активности за подигнување на свеста во различни сектори за животна средина, обезбедување тренинзи и други активности за зајакнување на капацитетите, обезбедување информации за нивото на загадување и известување за граѓаните за локалното население доколку нивото на загадување е зголемено.

Во врска со учеството на јавноста, ЕЛС се обврзани да ја вклучуваат јавноста во подготовката и усвојувањето на стратешките документи за животна средина како што се: Локални Еколошки Акциони Планови (ЛЕАП), програми за управување со отпад, планови за бучава, планови за загадување на воздухот, стратегии за биодиверзитет и сл.

4.2 Општа јавност

За потребите на оваа студија, општата јавност е дефинирана како важен чинител во процесот на подигнување на јавната свест за различни прашања од областа на животната средина кои се релевантни за локално ниво. Општата јавност е главен чинител кој мора да биде вклучен во донесувањето одлуки од областа на животна средина и за време на подготовката на стратешките документи за животна средина. Таа е главен чинител за управување со животната средина, во услови на општа свесност и промени во навиките. Подигнување на свеста на локалното население за потребите од нивната вклученост во процесот на донесување одлуки во областите како што се квалитет на вода и воздух, заштита на природа, индустриско загадување, бучава во животна средина и отпад се многу важни за систематско решавање на проблемите од областа на животната средина како и заштита и унапредување на животната средина.

Во последниве неколку години бројот на организациите бележи значителен пораст - до 2010 година во Република Македонија беа регистрирани 11.457 здруженија и фондации. Во согласност со новиот Закон за здруженија и фондации, кој беше донесен во 2010 година, организациите требаше да се пререгистрираат; а бројот на пререгистрирани организации до март 2012 година, изнесуваше 3.732.

Согласно Стратегијата за Невладини организации на Владата на РМ, Организациите недоволно развиваат свои политики за комуникација со јавноста и недоволно ги користат медиумите за промоција на активностите. Од друга страна, постои мал интерес од страна на медиумите и новинарите да ја разберат и промовираат улогата и достигнувањата на граѓанскиот сектор. Со цел да се подобрат капацитетите на граѓанските организации во оваа сфера се преземаат низа активности и сè почесто се забележуваат известувања во медиумите за секторските иницијативи.

Според истражувањата¹, идентификувани се следните специфични карактеристики и силни внатрешни страни:

- Граѓанскиот сектор е најактивен во областа на човековите права, еднаквоста, развојот на децентрализацијата и поддршка во спроведувањето на Рамковниот договор.
- Граѓанскиот сектор продолжува да остварува најголемо влијание во оспособувањето на граѓаните и обезбедувањето услуги за општествените потреби.
- Граѓанските организации сè повеќе комуницираат и соработуваат меѓусебе, создаваат платформи во полињата во кои дејстуваат и се организираат во ад-хок групи за подобро да влијаат во општествените процеси и случувања.
- Граѓанските организации подобро од порано се поврзуваат со групите и заедницата кои ги претставуваат и се обидуваат да ги претставуваат нивните интереси.
- Граѓанскиот сектор се карактеризира со ниско ниво на корупција. Организациите сè повеќе ја јакнат транспарентноста во работата преку објавување на информации и извештаи на нивните веб-страници.

Истите истражувања ги истакнуваат следниве слабости на секторот:

- Недоволна финансиска одржливост
- Недоволен развој на внатрешни стратегии за развој и управување
- Недоволна активност во стимулирање на општествената одговорност на граѓаните, односно во граѓанскиот ангажман и соработка со други субјекти
- Човечките ресурси се една од послабите карактеристики на граѓанскиот сектор, поради малиот број професионално ангажиран персонал
- Граѓанските организации немаат соодветен капацитет (експертиза и финансиски ресурси) за да бидат активно вклучени во процесите на донесување закони

¹ Според Цивикус и индексот на УСАИД

5 Дефинирање на поимите

5.1. Што претставува вклучувањето на јавноста?

Вклучување на јавноста претставува процес во кој институциите се консултираат со заинтересираните или засегнатите страни пред да донесат одлука. Тоа претставува двонасочна комуникација и решавање на проблемот преку соработка со главна цел постигнување подобри и поприватливи одлуки.

Учеството на јавноста ги спречува или минимизира споровите со создавање на процес за дискусија кој ќе помогне при донесување на одредени одлуки пред тие да бидат усвоени.

Учеството на јавноста и подигнувањето на јавната свест се активности кои треба да бидат тесно поврзани и е потребно да се надополнуваат една со друга доколку сакаме да создадеме еколошки свесно општество. Постојат уште два термини и тоа информации од јавен карактер и образование, кои се задолжителни активности кои силно го подржуваат и подобруваат целокупниот процес на подигнување на јавната свест и учеството на јавноста.

Обезбедување на учеството на јавноста во процесот на донесување на одлуки е силно поврзана со еколошката свест во заедницата, бидејќи не може да се очекува ефикасно учество на јавноста доколку граѓаните не се свесни за околината, не се образовани и едуцирани како поединци. Двонасочната комуникација која е карактеристична за процесот на вклучување на јавноста е всушност заедничко разбирање на проблемот од двете страни. Првата страна е онаа која бара вклучување на јавноста и на другите учесници. Доколку сакаме да обезбедиме успешно вклучување на јавноста најпрво мора да обезбедиме еколошка свесност кај поединците.

Зголемувањето на свесноста е пропорционална со зголемената вклученост на граѓаните во сите сегменти од процесот на донесување на одлуки. Мислењето на граѓаните е битен фактор доколку сакаме успешна реализација на дадена активност и задоволителност кај сите засегнати страни. Мислењето на јавноста е важно во процесот на:

- креирање на законодавство,
- политики,
- просторно планирање,
- планирање на ресурсите,
- издавање дозволи (Интергирано спречување и контрола на загадувањето (ИСКЗ), оценка на влијанието врз животната средина (ОВЖС), стратегиска оценка на животна средина (СОЖС),
- буџетски одлуки,
- усвојување на ЛЕАПи каде локалните активности треба да бидат вклучени.

Процесот на усвојување на одредена одлука или спроведување на дадена активност се состои од неколку нивоа и тоа:

- информирање
- консултација
- вклученост
- соработка
- одлучување

Детален приказ на нивоата е даден во табелата подолу.

Табела 1 - Ниво на учество на јавност

Ниво	Цел на вклучување на јавноста	Јавните власти треба да:	Локалната заедница
Одлучување	Финалната одлука да зависи од јавноста	Имплементираат тоа што јавноста ќе одлучи	Одлучува
Соработка	Да се биде партнер со јавност за секоја аспект од донесувањето на одлуката	Бидат партнер со јавноста во секој аспект од одлуката	Е во партнерство
Вклученост	Да се работи заедно со јавноста за време на целиот процес со цел да се осигури дека проблемите на јавноста се разбрани и земени во предвид	Работат со јавноста за да осигураат дека нивните грижи се директно рефлектирани во развиените алтернативи и да обезбедат одговор како јавноста влијаела врз носењето на одлуката	Учествува
Консултација	Да се обезбеди повратна информација од јавноста за алтернативите и/или одлуките	Да ја информираат јавноста, да ги слушаат нивните проблеми, и да обезбедат одговор како јавноста влијаела врз носењето на одлуката	Допринесува
Информирање	Да се информира јавноста балансирано и објективно со цел да го разбере проблемот, алтернативите можностите и решенијата	Да ја информираат јавноста	Учи

Зголемување на нивото на учество на јавноста

5.2 Зошто е важно вклучувањето на јавноста?

Учеството на јавноста е клучен дел во развојот на одржлива иднина. Оттука, вклучувањето на јавноста е од исклучително значење пред се поради тоа што:

- Дава гаранција дека предложената одлука е прифатлива за квалитетот на живот во локалната заедница,
- Обезбедува важност на резултатите за јавноста,
- Обезбедува одржливост,
- Се зајакнуваат капацитетите на локалната заедница,
- Го подобрува процесот на донесување на одлуки,
- Обезбедува дополнителни извори на експертиза,
- Го намалува нивото на недоразбирање и недоверба,
- Им овозможува на граѓаните да преземат одговорност во заштитата на животната средина,
- Им овозможува на луѓето да зборуваат за своите проблеми и активно да се вклучат во планирањето.

5.3 Подигнување на јавна свест

Подигнувањето на свеста е широк и малку нејасен термин за оној кој само интуитивно ги разбира општествата и културите. Да се подигне свеста за нешто добро, лошо или индиферентно е да се обезбеди видливост и кредибилитет во заедницата или општеството. Да се подигне свеста исто така подразбира да се информира и образува населението за дадена тематика со намера да се влијае врз нивните ставови, однесувања и верувања за постигнување на дефинираните цели. Воглавно, подигнувањето на свеста е конструктивна и потенцијално каталитичка сила која води кон позитивни промени во активностите и однесувањата. Ваквите промени може да бидат побарани кај индивидуите, групи, организации, општества или заедници. За да се подигне јавната свест за дадена тема потребно е јавноста да се информира за ставовите на заедницата, нивните однесувања и верувања со намера да се влијае позитивно во остварувањето на дефинираните цели.

5.4 Еколошка свест, свест за животната средина

Подигнувањето на јавната свест за животната средина подразбира способност да се разбере околината, вклучувајќи ги и законите за животна средина, сензитивноста на сите промени кои настануваат во природата, разбирање на причинско – последичните врски помеѓу квалитетот на животната средина и човековото однесување, разбирање за тоа како животната средина работи како еден систем и чувството за одговорност за заедничкото наследување на богатствата кои Земјата ги поседува како природни ресурси – со цел зачувување на истите за идните генерации.

Свесноста за животната средина доаѓа како резултат на општите знаења, специјализираните знаења за одреден проблем, чувствителноста и чувството за одговорност за животната средина. Подигнувањето на свеста за животната средина е

потребна за време на целиот живот, вршејќи одредени активности и имајќи лични особености кои имаат одлучувачки ефект врз нивната одговорност и способност да ја согледаат животната средина со сите вредности на себе.

За спроведување на активности чија цел е подигнување на јавната свест за животната средина, потребно е да се знаат одговорите на следните прашања:

	пример
1. Кој го обликува ставот и свесноста на членовите во дадена заедница?	Родители, наставници, колеги, познаници, колеги - соработници, лидери, медиуми, власта, научници и политичари
2. Каде е создадена и оформена јавната свест за животната средина?	семејства, училишта, училишта за високо образование, професионална средина и здруженија.
3. Што ја оформува и зголемува свесноста кај граѓаните за животната средина ?	Училишни и академски прирачници, пораките кои се пренесуваат преку медиумите, деца, младина, дневни пораки, популарни и специјализирани пресови, телевизиски и радио програми, филмови, вклучувајќи и документарни филмови, интернет, лично искуство и забелешки, работа за организации, социјален статус на семејствата.

Да заклучиме, јавната свест за животната средина зависи од нивото на свесност за животната средина на одредени членови во општеството кое е под влијание на повеќе фактори, вклучувајќи ги културните, етнички и верски поврзаности, организација во фамилиите, професионален и социјален живот, вид и ниво на образование, социјален статус итн. Разбирањето на факторите кои влијаат врз јавната свест за животната средина е основа за избор на оптимална програма за животната средина како и избор на активности кои е потребно да се реализираат при самото вклучување на јавноста во процесот на донесување на одлуки поврзани со решавањето на специфични проблеми.

6 Моментална состојба со граѓанските организации, локалната самоуправа и соработката помеѓу нив

Моменталната состојба во Република Македонија укажува дека свеста на граѓаните во Р. Македонија за прашањата и заштитата на животната средина значително се зголемила во последните неколку години, но и покрај тоа справувањето со проблемите за животна средина не е на задоволително ниво, поради што потребна е активна соработка помеѓу граѓанскиот сектор и институциите со цел подигнување на свеста за животна средина. Подигнувањето на јавната свест е бавен процес на кој е потребно да се работи долгорочно. Важно е да се истакне дека тоа е долгорочен процес кој мора да се повторува во одредени временски интервали, притоа потребно е оној кој работи на подигнувањето на јавната свест да има точно дефинирана цел и дефинирана таргет група. Вака дефинираните цели и таргети потребно е навремено и соодветно да се информираат доколку посакуваме добри резултати во подигнувањето на свеста, но потребно е и активна вклученост на сите засегнати страни бидејќи само така можеме да очекуваме дека свеста на граѓаните ќе го достигне посакуваното ниво, односно ќе овозможи и активно учество во носењето на одлуките.

Она што недостасува во процесот на вклучување на јавноста, и воедно во процесот на јакнењето на свеста на граѓаните е пред се континуирана работа, превземање континуириани активности систематски насочени кон подигнување на свеста на одредена таргет група и тоа за конкретни прашања од областа на животната средина. Исто така значајно за јакнењето на свеста е да работат сите засегнати страни, односно не само граѓанскиот сектор со своите проектни активности, кампањи, протести, туку и релевантните институции, а особено општините кои ќе започнат со локални активности полека издигнувајќи ги на национално и колективно ниво.

Воедно важно е да се напомене дека и покрај големиот број граѓански организации официјално регистрирани, бројот на граѓански организации за животна средина е значително мал. Исто така распределбата на регистрирани организации е прилично нерамномерна, па така поголемите и силни организации се концентрирани во поголемите градови, а во помалите градови овие организации се или неактивни, или делуваат регионално и повремено, па така неможе да обезбедат континуитет и зајакнување на нивните капацитети и да бидат партнери со институциите во носењето одлуки.

Во одредени општини и региони недостига и стручна јавност, односно недостига граѓански сектор кој со своите сознанија, квалификации и капацитети ќе може да се спротистави, односно активно да соработува со релевантите институции и засегнатите страни во својата заедница.

Во однос на ЕЛС ситуацијата е слична во односот помеѓу капацитетите и обврските што претставниците ги имаат во однос на решавањето на проблемите од областа на животна средина. Согласно истражувањето спроведено, најголем дел од општините немаат посебно одделение за животна средина, при што одделението е вообичаено

споено со одделението за комунални прашања, локален економски развој или урбанизам. Во врска со општинските капацитети, најголем дел од општините, особено помалите имаат само по еден вработен, што укажува на недостиг од капацитети, земајќи во предвид дека еден вработен е одговорен за спроведување на сите прашања од областа на животната средина.

Вклучувањето на јавноста во процесот на носење одлуки е законска обврска на општините, и тие се свесни за оваа обврска. Најчесто оваа обврска се остварува преку организирање на јавни расправи.

Кога треба да се покани јавноста, најкористениот метод е веб страната. Но, доколку ги провериме веб страните на општините ќе забележиме дека има многу малку информации за спроведени и планирани јавни расправи или консултации со јавноста.

7 Анализа на соработката помеѓу ГО и ЕЛС и идентификација на проблеми

Со цел да се истражат ставовите на граѓанските организации во однос на прашањата и проблемите поврзани со животната средина на локално ниво, проблемите за животна средина со кои се соочуваат граѓаните односно локалното население, како и соработката помеѓу граѓанскиот сектор и локалната самоуправа, спроведена е квантитативна анализа со која се измерија и анализираа ставовите и мислењата на таргет групите на проектот. Анкетата спроведена за граѓанскиот сектор ги опфати граѓанските здруженија кои работат на полето на животна средина, рурален развој, земјоделие и други сектори кои индиректно се поврзани со животна средина. Исто така анализата го опфати и начинот на кој општините ги вклучуваат граѓаните односно граѓанските организации во донесувањето на одлуки за животна средина, како и проблемите и приоритетите поврзани со вклучување на граѓанскиот сектор во процесот на донесување одлуки за животна средина.

7.1 Квантитативна анализа

Квантитативната анализа е спроведена со помош на структуриран прашалник поделен во неколку делови кој има за цел да ги анализира следните аспекти:

- ✓ Свесноста за проблеми од областа на животната средина на локално ниво
- ✓ Соработката помеѓу ГО и ЕЛС и начинот на кој таа се остварува
- ✓ Комуникација и координација помеѓу ГО и ЕЛС
- ✓ Вклучување на ГО во процесот на донесување одлуки од областа на животната средина

Прашалникот е формален стандардизиран прашалник кој цели на испитување на мислењето и ставовите на ГО и ЕЛС. Со цел полесно дистрибуирање на прашалникот и поуспешно спроведување на анализата изготвени се два слични прашалници, адаптирани да одговараат за двете целни групи поединечно. Прашалникот се состои воглавно од затворени прашања каде што се очекуваат еден или повеќе одговори од испитаниците. Затворените прашања му обезбедуваат на испитаникот лесен начин за индикација на нивните одговори и она што е уште поважно одговорите може да бидат многу лесно класифицирани и со тоа да се обезбедат поточни и поверодостојни одговори.

Прашалникот е доставен на два начини:

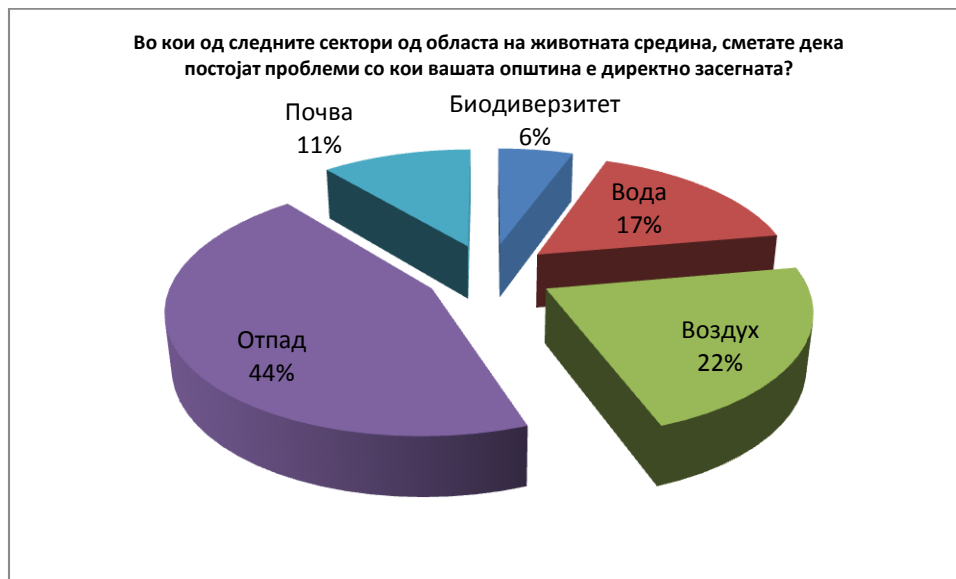
- директно до испитаниците, на работилниците наменети за ГО и ЕЛС
- преку електронска пошта и можност за одговарање онлајн

Двата прашалници испратени до ЕЛС и ГО се дадени во прилог 1 и 2 на оваа Студија.

7.1.1 Квантитативна анализа спроведена со прашалник до претставници на ЕЛС

Анализата е подготвена врз основа на 40 пополнети прашалници од страна на претставниците на ЕЛС при што застапени се одговори на претставници од сите региони на Република Македонија. Целта на прашалникот беше да ја оцени свесноста на ЕЛС за проблемите поврзани со животна средина во општината и воедно индиректно да ги идентификува проблемите со кои се соочува општината. За таа цел на почетокот на прашалникот испитаниците одговорија на прашањето:

Во кои од следните сектори од областа на животна средина сметате дека постојат проблеми со кои вашата општина е директно засегната?

Согласно одговорите на испитаниците, најголем процент од нив, 44 % сметаат дека проблемите во животната средина во најголема мера се однесуваат на проблемите со отпад, а 22 % на воздухот. Веднаш потоа се рангирани и проблемите со водата, потоа почвата, додека проблеми со биодиверзитетот постојат само за 6 % од населението.

Во продолжение испитаниците одговараат на прашањето:

Кои активности општината планира да ги организира за надминување на проблемите од областа на животната средина?

На ова прашање испитаниците одговорија со повеќе предлози и истите се сумирани подолу:

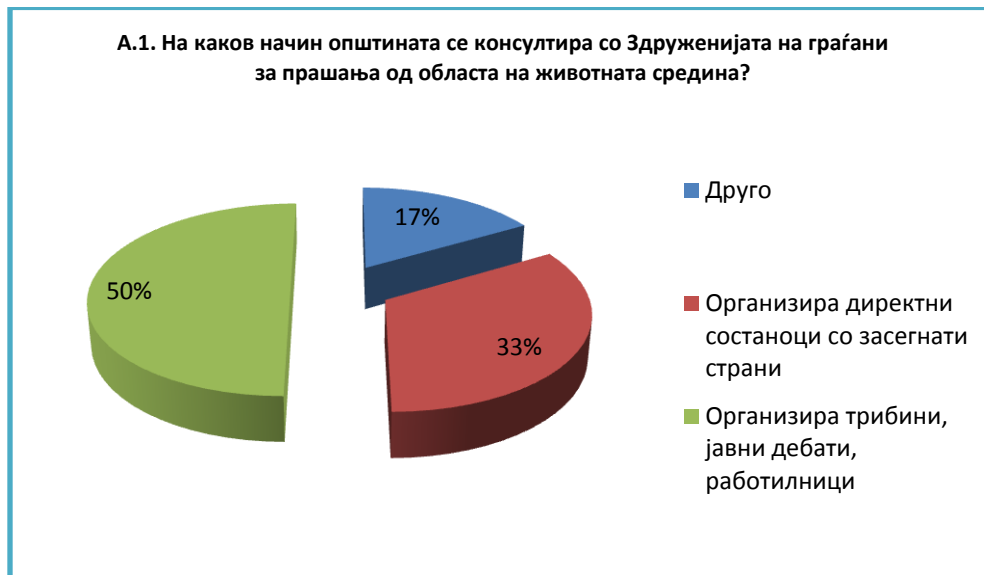
- ✓ Барање на финансиски средства за рекултивација на јаловишна депонија, затворање и чистење на диви депонии, мерење на загаденост на воздухот
- ✓ Спроведување мерки во сообраќајот, преку проектот за енергетска ефикасност, субвенционирање на станарите во индивидуалното и колективното домување

- ✓ Изработка и реализација на проекти за инфраструктура за изградба на фекални канализациони мрежи
- ✓ Иницирање на нов Локален еколошки акционен план
- ✓ Изведба на филтер станица
- ✓ Изготвување на План за управување со отпад, контрола врз отпадот од правните лица, контрола на исправноста на водата во вештачките езера, организирање на предавања за искористување на отпадот и заштита на почвата, заштита на биодиверзитетот и др.
- ✓ Голем сет на мерки и активности, во сите медиуми, како тие кои се однесуваат на управување со отпад (рециклирање, компостирање, селектирање и др.) управување со отпадните и површинските води (изградба на канализациони и атмосферски мрежи во општината, развивање на агроеколошки мерки во овштарство, изградба на систем капка по капка и др.)
- ✓ Обнова и реконструкција на колекторскиот систем
- ✓ Кампањи, Едукација, Квизови
- ✓ Соработка со државни институции за проблемите со отпадот - Отварање на регионална депонија
- ✓ Изградба на нова или реконструирање на старата прочистителна станица за отпадни води
- ✓ Мониторинг на сите потенцијални загадувачи и согласно законските обврски, организирање на еколошки акции за подигнување на свеста во делот на здрава животна средина и сл.
- ✓ Изработка на План за управување со отпад на Југоисточен регион и план за управување со отпад на општина Струмица

Од одговорите на испитаниците можеме да заклучиме дека плановите се реални, односно испитаниците се добро запознаени со потребите и плановите на општината во однос на прашањата од областа на животната средина.

На прашањето дали општината се консултира со ГО и јавноста за проблемите околу животната средина најголем дел од испитаниците, вкупно 89 % одговориле со ДА, додека 11 % дека не се консултираат, што укажува на фактот дека согласно претставниците на ЕЛС тие се консултираат со јавноста за овие проблеми.

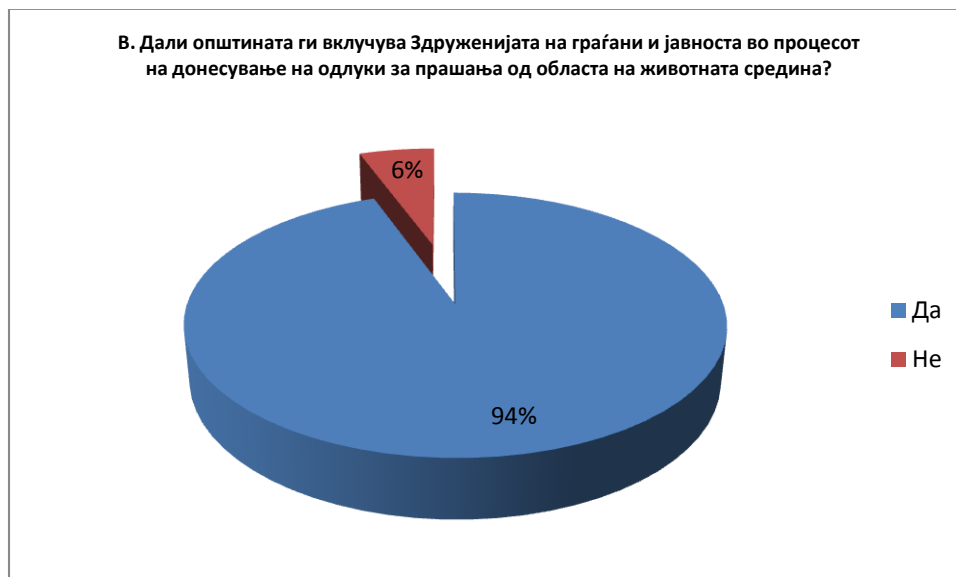

На прашањето за начинот на кој се консултира со ГО, најголем процент од испитаниците 50 % одговараат дека организираат трибини, јавни дебати и работилници, а 33 % дека организира директни состаноци со засегнатите страни.

Во однос на координацијата на активностите на полето на заштита на животната средина, ситуацијата е слична односно најголем дел од испитаниците одговориле позитивно, односно 78 % одговориле дека ги координираат своите активности со ГО.

11 % одговориле дека не се координираат, и останатите 11 % дека незнаат дали општината ги координира своите активности.

Во однос на вклучувањето на ГО во процесот на носење одлуки за прашања од областа на животната средина скоро сите испитаници одговориле дека ги вклучува ГО. Само 6 % одговориле негативно. Испитаниците кои одговориле дека ЕЛС ги вклучуваат во процесот на носење одлуки, следниве примери на вклучување ги посочиле како релевантни:

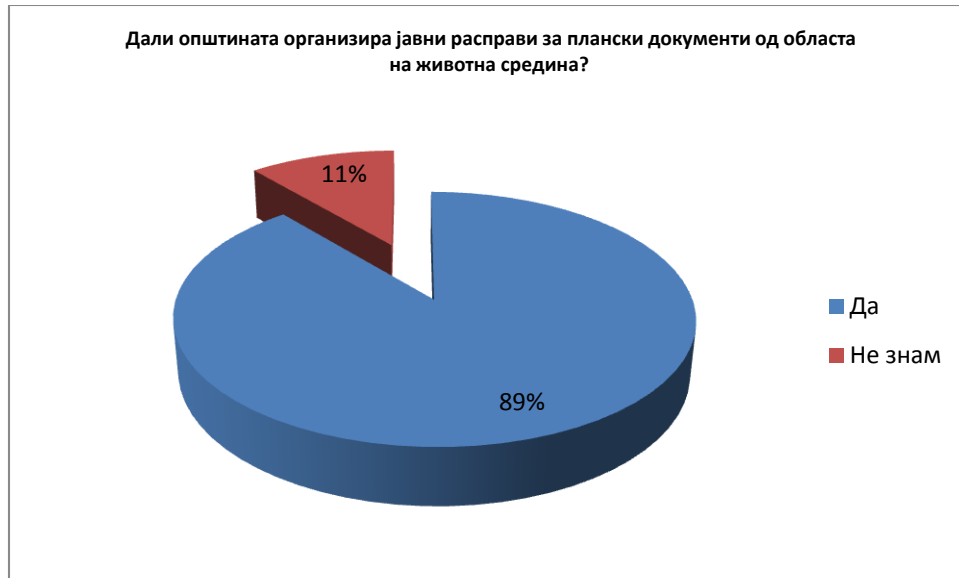
- Организира јавни дебати, работилници и слично - овој начин на вклучување го посочиле најголем дел од испитаниците
- Спроведува јавни настани и кампањи за подигнување јавна свест - и овој начин на вклучување го посочиле голем дел од испитаниците
- Ги кани да присуствуваат на седниците на советот на општината кога се разговараат такви прашања - овој начин го посочиле помал дел од испитаниците.

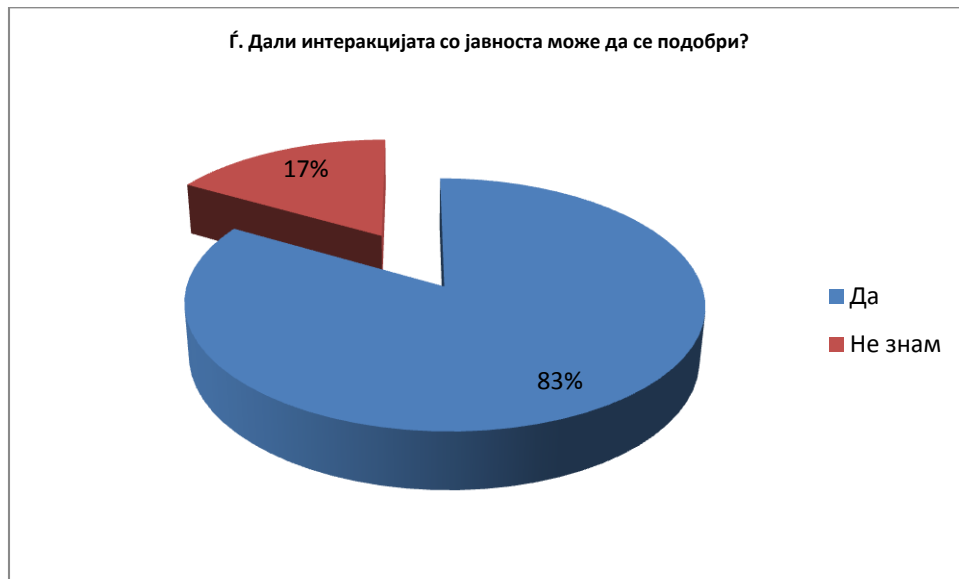
На прашањето дали општината ги информира ГО за проблемите од областа на животна средина најголем дел одговориле со Да, само 5 % сметаат дека не ги информира, и 6 % незнаат дали општината ги информира ГО за проблемите во животната средина.

Во однос на начинот на кој ги информира за проблемите, најголем дел од испитаниците 72 % одговориле дека општината ги користи писмените известувања објавени на територијата на општината како најчесто средство за информирање.

Според 89 % од испитаниците општината организира јавни расправи за плански документи од областа на животната средина. Во врска со ова размислување направени се дополнителни истражувања кои се дадени подолу во документот.

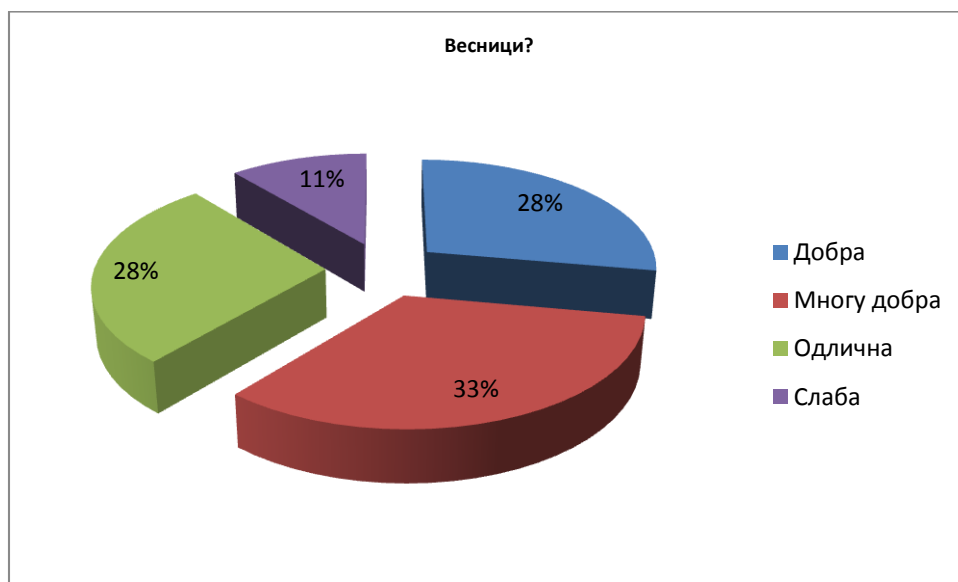

На прашањето дали интеракцијата помеѓу ЕЛС и ГО може да се подобри 83% од испитаниците сметаат дека може да се подобри, а останатите 17 % незнаат дали може или не. Во однос на тоа како може да се подобри, испитаниците одговараат на следните начини:

- Со поголем интерес за животната средина од страна на ГО, бидејќи нивниот интерес во моментот е многу мал
- Со кампањи, вклучување во активности, акции, заеднички проекти и др.

- Интеракцијата со јавноста може да се подобри со повеќе форми на соработка, како директни и индиректни контакти, писмена, електронска, комуникација, распределување на брошури,...итн.
- Присуство на ГО активни на полето на животната средина
- Со добра комуникација, информирање и користење на подобри вештини во комуникацијата со јавноста, а нај добро е со изработка на стратегија за комуникација со јавноста која ќе дава генерална рамка за добрата соработка.
- Едукација, јавни кампањи и расправи
- Со вклучување на информирани лица односно на лица кои се заинтересирани за животната средина и дистрибуција на повеќе информации за истата
- Информации за мислењето од нивна страна, изнесување на проблемите со кои може да дојде до несакани последици и сл.
- Вклучување на повеќе здруженија во јавни расправи, директни средби и др.

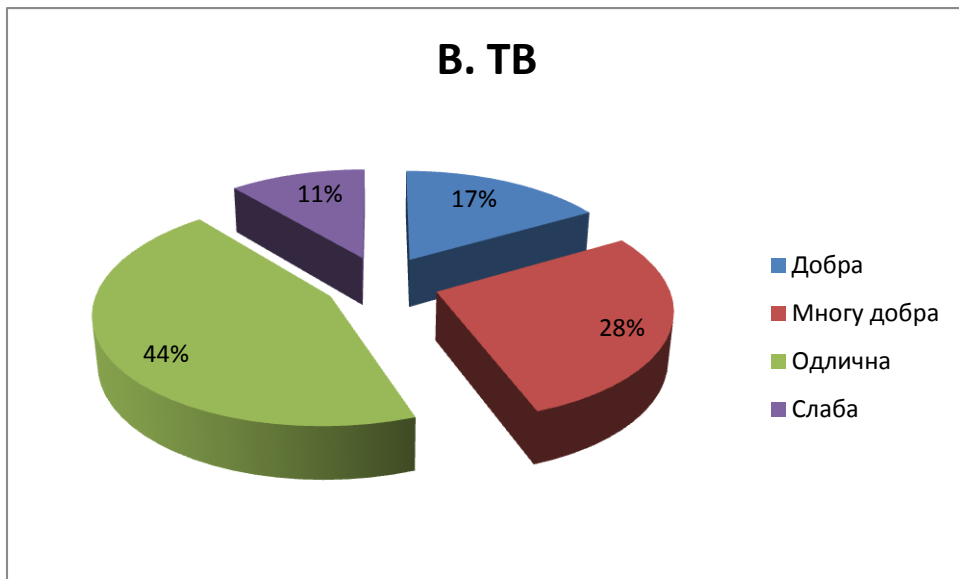
Во рамките на овој прашалник анализирани се и ставовите на претставниците на општините кои се поврзани со соработката на општината со медиумите. Во продолжение следуваат одговорите кои се однесуваат на соработката помеѓу општината и весниците, општината и радио и општината и телевизијата како најсилен медиум.

На прашањето каква е соработката на ЕЛС со медиумите, испитаниците ја рангираа во зависност од типот на медиум, каде за соработката со печатените дневни гласила најголем дел одговориле дека е многу добра, 28 % дека е добра, 28 % дека е одлична а само 11 % дека е слаба.

Во однос на соработката со радијата најголем дел од испитаниците 39 % одговориле дека е одлична, 11 % дека е многу добра, 22 % добра, 6 % доволна и 22 % слаба.

И во однос на телевизијата најголем дел од испитаниците се изјасниле дека соработката е одлична 44 %, 28 % дека е многу добра, 17 % добра и 11 % слаба.

Иако најголем дел од испитаниците во голема мера сметаат дека соработката со медиумите е одлична, сепак голем дел од нив сметаат дека соработката може да се подобри. На прашањето како може да се подобри тие сметаат дека почеста посета од страна на медиумите, назначување лице за контакт кое ќе ги следи случувањата во општината, повеќе прилози за животна средина како и навремено и квалитетно доставување на информации од областа на животна средина се едни од начините за подобрување на соработката.

Што се однесува пак до идентификувањето на засегнатата јавност, на прашањето дали во општината има и друга засегната јавност, испитаниците одговориле дека освен генералната јавност во општината се среќаваат и универзитети, консултантски компании, бизнис секторот но има и такви кои сметаат дека нема друга засегната јавност.

Во однос на подобрувањето на комуникацијата и координацијата со другата засегната јавност која постои во општината 89 % од испитаниците сметаат дека таа може да се

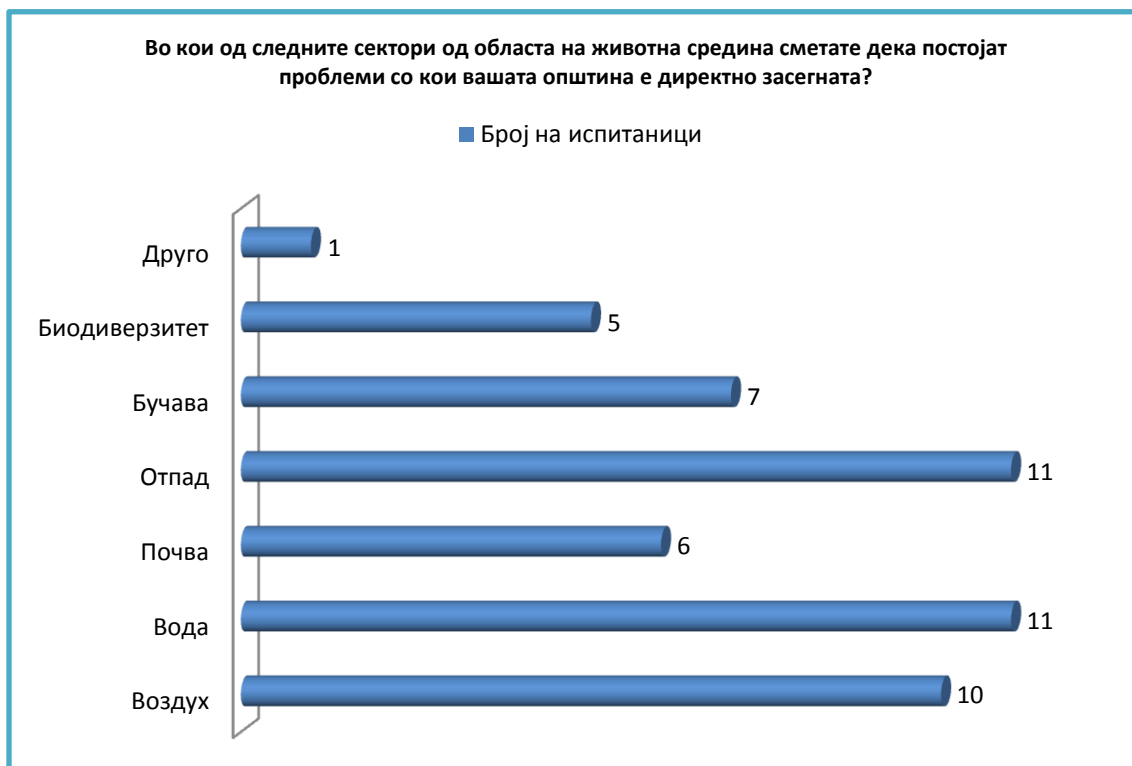
подобри, додека пак само 5 % сметаат дека комуникацијата и координацијата неможат да се подобрат.

За начинот на кој може да се подобри комуникацијата и координацијата испитаниците имаат различни одговори:

- Почеста средба и заинтересираност на нашите граѓани и на самите институции
- Организирање на состаноци, разговори, предавања, вклучување во активности организирани од страна на општината и обратно, стекнување на доверба и др.
- Организирање на поединечни средби
- Поголема соработка и подобро информирање
- Со подобра соработка која треба да биде транспарентна и искрена
- Јавни дебати, семинари, расправи и др.
- Со поголема транспарентност на сите чинители
- Поголема толеранција
- Организирање на работни средби и изнесување на проблемите со кои се соочуваат засегнатите страни.

7.1.2. Квантитативна анализа спроведена кај граѓанските организации

Во продолжение следува анализата на одговорените прашалници од страна на ГО. Анализата е подготвена врз основа на 51 пополнет прашалник од страна на претставници на ГО чие седиште се наоѓа на територијата на осумте региони во Република Македонија. Целта на прашалникот беше да ја оцени свесноста на ГО за проблемите поврзани со животна средина во општината, начинот и можноста за вклучување на ГО во процесот на донесување одлуки и нивото на соработка и комуникација помеѓу ГО и општините.

Во однос на идентификацијата на секторите кои се најзасегнати со проблеми и загадување, најголем број од испитаниците сметаат дека секторите отпад и вода се оние каде проблемите се најбројни. 11 испитаници сметаат дека проблемите со отпад и 11 испитаници дека проблемите со вода се најбројни. 10 испитаници пак сметаат дека проблемите со воздух се најбројни во својата општина.

Во однос пак на тоа дали се запознаени со тоа дали општината презема или планира да преземе некакви мерки за надминување на проблемите поголем дел од испитаниците не се запознаени, 41 % одговориле со НЕ, 35 % одговориле дека се запознени, а има и такви, 24 % кои сметаат дека општината не презема ништо во однос на надминување на проблемите со животната средина.

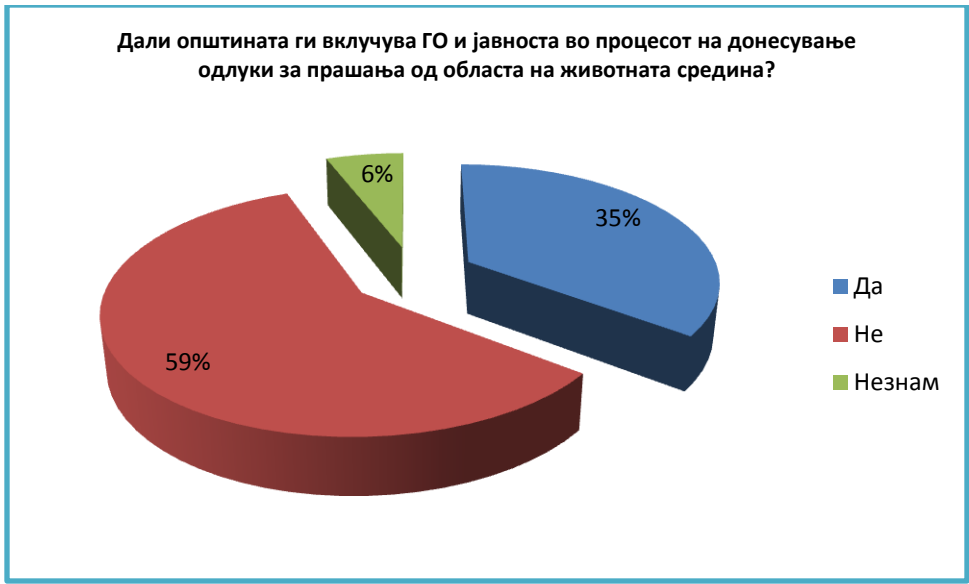
И во однос на прашањето за консултација со јавноста, одговорите се исти, односно најголем дел од испитаниците, 41 % сметаат дека општината не се консултира, 35 % сметаат дека се консултира и одговориле со ДА, а 24 % сметаат дека општината нема потреба да се консултира со јавност во врска со проблемите и прашањата од областа на животната средина.

Во однос на начинот на кој општината се консултира со ГО, одговорите се поделени и тоа подеднаков процент испитаници, 31 % одговориле општината организира трибини, јавни дебати, работилници и сл. и исто толку испитаници сметаат дека општината се консултира и на други начини. 25 % одговориле дека нивната општина организира директни состаноци со засегнатите страни, а 13 % дека спроведува анкети.

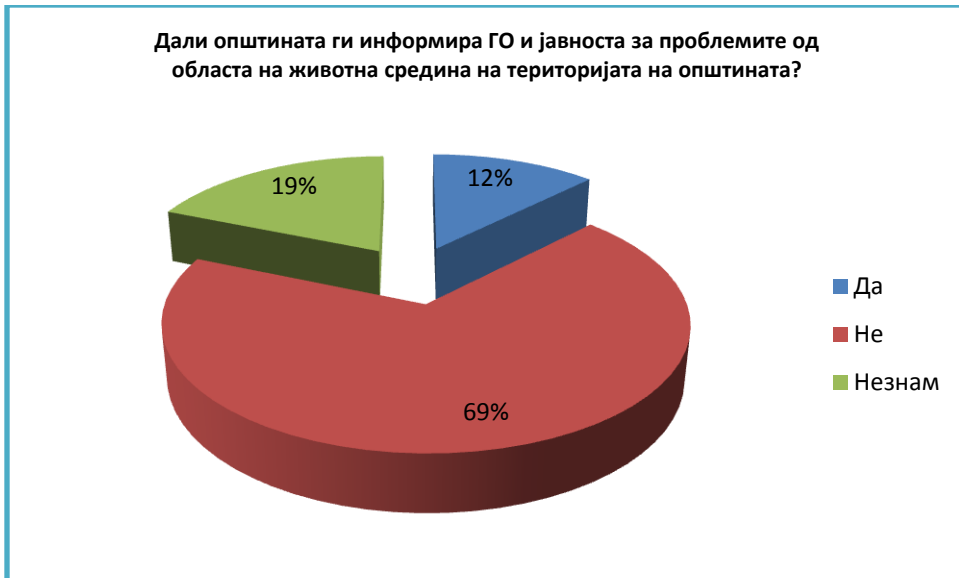
Во однос на прашањето дали општината ги координира своите активности поврзани со заштитата на животната средина со ГО и јавноста, повеќе од половина од испитаниците, 53 % одговориле дека општината не се координира со нив, додека пак само 18 % одговориле дека се координира, а 29 % незнаат дали се координира или не.

И во однос на вклучувањето на ГО и јавноста, ситуацијата е многу слична, односно поголемиот дел од испитаниците сметаат дека општината не ги вклучува ГО и јавноста, додека пак 35 % одговориле дека ги вклучува. Мал е бројот на оние испитаници кои незнаат да одговорат на ова прашање.

Од оние кои одговориле позитивно, 67 % сметаат дека општината ги поканува да присуствуваат на седниците на советот кога се разговараат такви прашања, 17 % одговориле дека општината спроведува јавни настани, кампањи за подигнување јавна свест и сл, додека пак 16 % сметаат дека општината ги вклучува така што организира јавни дебати, работилници и сл.

На прашањето дали општината ги информира ГО и јавноста за проблемите од областа на животна средина на територијата на општината голем е процентот, дури 69 %, на испитаници кои одговориле негативно. Само 12 % одговориле дека општината ги информира, а 19 % незнаат дали ги информира или не ги информира.

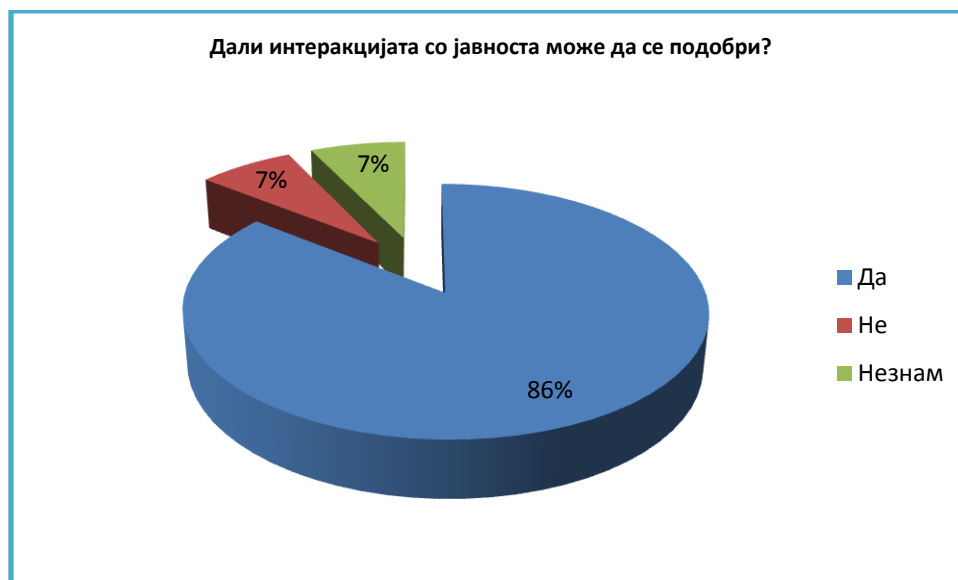
Во однос на начинот на кој ги информира, оние кои одговориле со ДА, одговориле на следниот начин:

- 36 %, преку писмени известувања објавени на неколку места низ општината
- 37 %, преку медиуми (електронски и печатени)

- 27 %, одговориле дека општината ги известува на други начини, притоа не прецизирале за какви други начини на информирање станува збор.

Во однос на организирање на јавни расправи за плански документи, поголемиот дел од испитаниците, 57 % сметаат дека општината организира јавни расправи за плански документи, 36 % сметаат дека не организира додека пак 7 % одговориле дека незнаат.

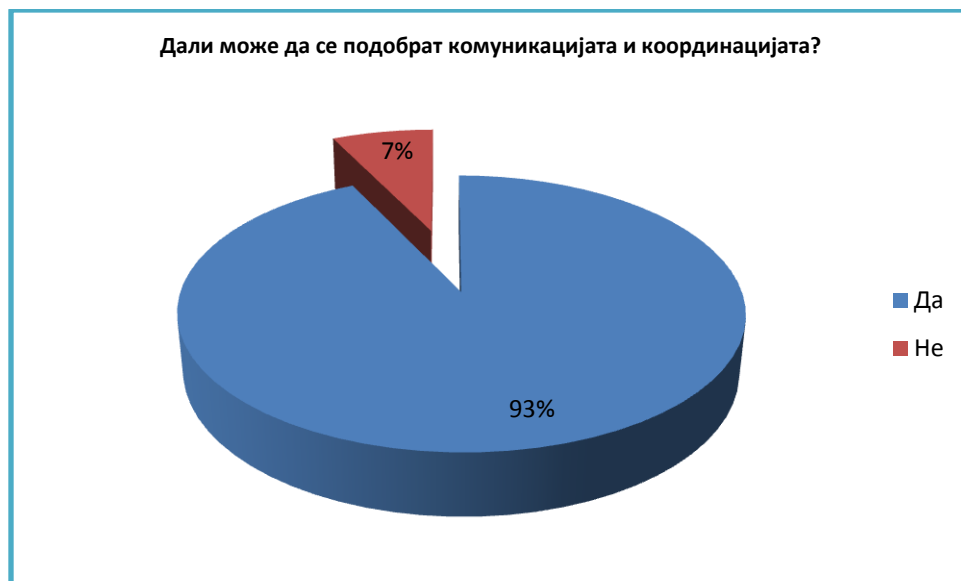
На прашањето дали интеракцијата со јавноста може да се подобри најголем дел од испитаниците одговориле позитивно, односно 86 % сметаат дека интеракцијата може да се подобри.

Во продолжение се дадени одговорите на испитаниците во однос на тоа како може да се подобри интеракцијата со јавноста:

- Со подобро и навремено информирање и споделување информации
- Вклучување на ГО во процесот на донесување одлуки, разбирајќи ја нивната улога како партнерска а не противничка, навремено споделување информации, навремено информирање за јавни расправи
- Вклучување на сите заинтересирани страни и ГО, не само одредени со кои соработува општината
- Помасовно вклучување на ГО во процесот на донесување на одлуките
- Поттранспарентно организирање и спроведување на јавните расправи
- Активно информирање и континуирана соработка со ГО

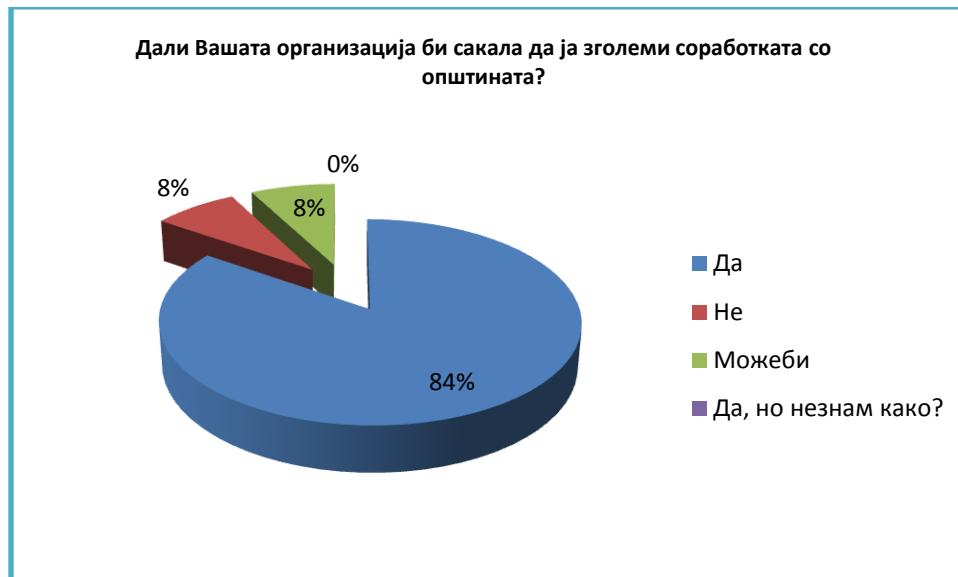
Следното прашање кое се однесува на тоа дали општината има друга засегната јавност покрај онаа горенаведената (види прашалници), на ова прашање добиени се различни одговори, при што интересен е податокот дека постојат организации кои сметаат дека нема заинтересирана јавност или пак нема поради недоволно развиената еколошка свест. Има и такви испитаници кои незнаат дали има или не. Подолу се дадени индивидуалните одговори:

- Бизнис сектор - земјоделски сектор
- Незнам
- Нема, нема зелена свест
- Универзитети, консултантски компании, индустрија, различни организации, научни институции

Во однос на прашањето како можат да се подобрат комуникацијата и координацијата најголем дел од испитаниците сметаат дека подобрувањето може да се случи со иницирање на поголема вклученост на НВО секторот, со средби, дебати, работилници,

заедничка соработка на проекти за заштита на животна средина, но и навремено информирање и споделување информации.

Последното прашање од прашалникот за ГО кое се однесува на зголемување на соработката на ГО со општината, 84 % од испитаниците одговориле дека сакаат да ја зголемат соработката со општината, 8 % одговориле дека не сакаат и 8 % не знаат дали би сакале да ја зголемат соработката со општината.

7.2 Заклучоци од квантитативната анализа во однос на вклучување на граѓанскиот сектор во процесот на донесување одлуки за животна средина

Вклучувањето на јавноста во процесот на донесување одлуки и подигнувањето на јавната свест се два нераскинливи процеси кои треба да се одвиваат паралелно. Тоа се постојани и континуирани процеси кои не би требало да престанат да се одвиваат доколку посакуваме висока јавна свест и доволно вклучена јавност во носењето одлуки. Затоа, на јакнењето на свеста кај граѓаните за проблемите од областа на животната средина мора постојано да се работи, бидејќи разбирањето на проблемите и потребите во животната средина мора постојано да се унапредуваат. Со цел истражување на вклученоста на граѓанскиот сектор и ставовите на претставниците на ЕЛС, спроведена е квантитативна анализа, при што согласно спроведеното истражување јавноста е недоволно вклучена во процесот на носење одлуки од областа на животна средина. Иако ставовите на претставниците на ЕЛС укажуваат дека јавноста е уредно поканета да се вклучува во процесот на носење на одлуките, сепак овие ставови не се поклопуваат со ставовите на ГО и квалитативната анализа направена со цел утврдување на проблемите при вклучување на граѓанскиот сектор.

Како една од причините за недоволна вклученост на ГО од страна на општините е немање доволно алатки и соодветен пристап за целосна вклученост на јавноста, а воедно и несогледување на потребата за вклучување. Најчесто, вклучувањето на

јавноста се прави поради запазување односно исполнување на одредени законски обврски или остварување на некои други цели, а не поради реалната потреба за вклучување и информирање на јавноста за одредени проблеми и процеси во носењето на одлуките. Меѓу поголемите причини за недоволна вклученост на јавноста се вбројуваат и оние кои се поврзани со постоење на јавноста, односно недоволно информирана и свесна јавност за проблемите со животната средина, а воедно и способноста на одговорните лица во ЕЛС да ја идентификуваат истата, па така често пати одредени претставници на јавноста се изоставени од процесот на носење на одлуките.

Одговорните лица во ЕЛС често пати сметаат дека јавноста, односно граѓанскиот сектор е недоволно упатен, односно неспремен за соодветна вклученост и затоа нивните коментари и обид за вклучување најчесто се занемаруваат или се третираат само формално.

Од друга страна пак во случаи кога ЕЛС се среќаваат со силен граѓански сектор, коментарите и соработката во однос на решавање на одреден проблем или пак заедничко носење на одлуките најчесто се избегнуваат или не се земаат во предвид.

Генерално, заклучоците од анализата за моменталната состојба од аспект на ГО укажува на тоа дека ГО не се перцепирани како партнер во носењето одлуки туку како противник и оттука започнува недостигот во нивното соодветното вклучување во процесот на носење одлуки.

Со цел потврдување или отфрлање на ставовите кои беа истакнати во прашалниците, реализирана е и дополнителна анализа која се однесува на мерките за подигнување на јавна свест и вклучување на јавноста во процесот на носење одлуки од областа на животна средина.

8 Анализа на постоечките мерки за подигнување на јавна свест за прашања поврзани со животна средина

Согласно досегашните истражувања и анализи општините не користат многу разновидни мерки за подигнување на свеста кај граѓаните во својата општина. Најчесто се користат веб страните како средство за информирање и подигнување на свеста за прашања од областа на животната средина. За таа цел спроведена е анализа на веб страните на неколку општини која воглавно се однесува на типот на информации кои се објавуваат на веб страните на општините и за каков тип на мерки и активности се однесуваат тие информации. Анализирани се информациите кои се објавени во периодот помеѓу Октомври и Декември 2016 година и се однесуваат на активности за животна средина. Од табелата јасно се гледа фреквенцијата на објава на секоја поединечна информација, типот на информација и за што поточно се однесува. За секоја активност е наведено од која општина е објавена и колку пати е објавена во даден временски период. Фреквенцијата на објава на секоја мерка поединечно е дадена на месечно ниво, за период од три месеци, октомври, ноември и декември 2016 година.

Табела 2 – Мерки/активности на општините од областа на животна средина во периодот октомври – декември 2016 година

Мерка/активност	Општина	Тип (информативна, едукативна)	10/2016	11/2016	12/2016
Ден на дрвото	Струмица	Информативна		x	
Акција за собирање отпад „Македонија без отпад 2016“.	Струмица Општина Василево	- Информативна	x		
Акција за собирање отпад	Гевгелија	Едукативна		x	
Ден на дрвото	Гевгелија	Информативна			
Ден на дрвото	Крива Паланка	Информативна		x	
Еко-акција за собирање електронски и електричен отпад	Аеродром				x x
Акција за собирање отпад	Аеродром			x	
Акција за собирање кабаст отпад	Аеродром	Информативна	x		
Известување за подготовка на стратешки документ за животна средина	Кавадарци	Информативна		x	
Ден на дрвото	Прилеп	Информативна		x x	
Акција за собирање отпад „Од народот за	Прилеп	Информативна		x x x x	

народот“.				
Известување за проект за животна средина	Прилеп	Информативна	X	
Објава за јавна расправа за стратегиска оцена на животна средина за ДУП	Куманово	Информативна		X
Акција за собирање отпад	Куманово	Информативна		X
Акција за собирање опасен електронски и електричен отпад	Карпош	Информативна		X
Известувања за јавноста за нарушениот квалитет на амбиентниот воздух, прогласување на мерки од прв степен и предупредувања и препораки	Карпош	Информативна		X
Известување за константно надминување на максимално дозволеното ниво на бучава	Карпош	Информативна		X
Акција за собирање на кабасти отпад	Карпош	Информативна		X
Ден на дрвото	Карпош	Информативна		X
Акција за садење садници и есенско чистење	Карпош	Информативна	X	
Едукативна кампања за селектирање на отпадното стакло	Карпош	Информативна	X	
Ден на дрвото	Велес	Информативна		X
Покана за јавна расправа	Велес	Информативна		X
Известување за одржана јавна расправа за Нацрт-програма за активностите на Општина Велес во областа на заштитата на животната средина во 2017 година.	Велес	Информативна		X
Известувањеза изработка на Извештај за Стратегиска оцена на влијание врз	Велес	Информативна	X	

**животната средина за
Урбанистички план
вон населено место за
лесна и загадувачка
индустрија-
интензивно
одгледување на
животни, локалитет “
Ново село”, КО Ново
село – Општина Велес.**

8.1. Примена на мерките од страна на општините

Доколку ја анализираме табелата лесно можеме да заклучиме дека најупотребуваната алатка која се користи од страна на општините за комуникација со јавноста се користи воглавно за испраќање информации и промоција на одредени настани. Генерално станува збор за информации поврзани со организирани акции за прашања од областа на животната средина (собирање отпад, електричен и електронски отпад, садење дрва) а поретко покани и известувања за јавни настани, стратешки документи, проекти и сл. Иако и овој вид известувања се значајни во процесот на подигнување на свеста, сепак не можеме да зборуваме за континуиран пристап во организирање и спроведување на мерки за подигнување на јавната свест на граѓаните за прашања од областа на животната средина. Со други зборови преку веб страните се пренесуваат само информации, но не се спроведуваат конкретни мерки за подигнување на свеста кај жителите на општината.

Доколку анализата ја прошириме и ги анализираме активностите што општините ги спроведуваат, може лесно да се заклучи дека само одредени општини применуваат мерки за подигнување на јавна свест кои се дел од некоја поголема кампања или се еднократно организирани и траат само одреден период.

Од спроведената анализа може да се заклучи дека општините не ги спроведуваат мерките за подигнување јавна свест во доволна мера, во некои од општините недостасуваат проекти иницирани од страна на претставниците на ЕЛС, недостасуваат јавни кампањи, заеднички акции и промотивни активности кои ќе се однесуваат на начинот за заштита и унапредување на животната средина. Исто така недостасуваат и алатки со цел поголемо вклучување на јавноста и засегнатите страни.

8.2. Примена на мерките од страна на ГО

За разлика од општините, граѓанските организации, особено во последните неколку години се прилично активни во спроведувањето мерки за подигнување на јавна свест. Мерките, односно активностите се најчесто насочени кон одреден проблем, како што е на пример справување со отпад, селектирање и рециклирање, загадување на воздух, влијанијата на климатски промени или пак се организирани како резултат на некој еколошки проблем за чие решавање е потребна колективна свест и заедничка акција. Она што е евидентно е дека мерките за подигнување на јавната свест многу ретко се

заедничка акција на општината и граѓанските организации, а се почесто се самостојна активност на ГО, финансирани од странски донатори или пак е активност за која не е потребна финансиска поддршка. Подолу се дадени неколку примери за различни видови мерки кои се иницирани од ГО, а во одредени случаи поддржани или неподдржани од ЕЛС.

А) Ајде Македонија

Ајде Македонија е масовна национална кампања за подигнување јавна свест за управување со отпад поддржана од Јавни институции, локална самоуправа, образовни институции, граѓански сектор. Во оваа кампања се вклучени голем број засегнати страни и има видливи ефекти од собирањето на отпад на национално ниво. Проектот започна да се спроведува во 2012 година и отогаш секоја година се спроведува со Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП), ЕЛС, основните училишта и многу други засегнати страни и поддржувачи на овој проект.

Овој проект под името „Ајде Македонија“ стана национално препознаен од страна на различни засегнати страни, и секоја година општините ја поддржуваат иницијативата преку спроведување различни активности за собирање отпад. Согласно објавите во дневните весници, околу 60 општини се вклучени во оваа кампања и собираат отпад на своите територии. МЖСПП е еден од главните поддржувачи на оваа кампања.

Благодарение на добрата организација и вклученоста на сите засегнати страни оваа кампања од година во година зема се поголем замав. Подолу се дадени податоци за напредокот и проширувањето на овој проект од година во година.

- 6-ти октомври 2012 година, организирање на над 440 отпадни локации во 54 општини, во кои беа вклучени над 55 000 граѓани и беа отстранети 60 000 m³ отпад.
- 2013-та година се спроведе во 70 општини на вкупно 386 регистрирани локации, при што се собра 19 685 m³ отпад.
- Реализацијата на националната акција во 2014-тата кампањата се спровела во 70 општини каде учествувале речиси 60 000 граѓани, и беа исчистени 252 отпадни локации при што се собраа 25 330 m³ отпад.

Проектот допринесе за следните процеси:²

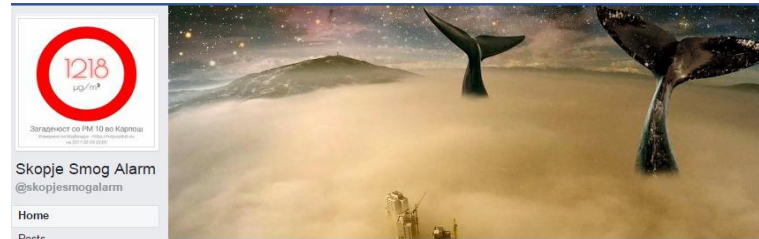
- ✓ Развој на свеста помеѓу населението за модерното управување со отпад и за потребата да се преземе одговорност како загадувач и да учествуваат активно преку соодветни активности на локално ниво
- ✓ Едукација на населението, со посебен фокус на младите, во врска со концептот нула отпад (отпадот е суровина, принципи на селекција, реупотреба и рециклирање)
- ✓ Развој на детална база на податоци за локациите, типот и количината на отпадот преку организирано и синхронизирано мапирање

² <http://www.bidizelen.org/en/component/content/article/121-clean-up-macedonia.html>

- ✓ Зајакнување на капацитетите на локалните заедници во областа на управување со отпад
- ✓ Воведување одржливи мрежи за социјалните актери (институции, граѓани и НВО) кои ќе делуваат да го спречат појавувањето на нелегални депонии.

Б) Скопје смог аларм

Фејсбук акција чија главна цел е информирање, односно подигнување на свеста на граѓаните за унапредување на квалитетот на амбиентниот воздух и генерално за заштита на животната средина.

Преку фејсбук активности односно објави на фотографии, текстови, информативни содржини, оваа фејсбук страница активно ја вклучува својата таргетирана публика и што е уште поважно успешно ја информира и работи на подигнување на свеста. Преку ова заедничко здружување голема група граѓани можат успешно да се информираат, да се вклучат и да научат за начините преку кои можат да допринесат за подобра животна средина.

Фејсбук страницата на ова еколошко здружување се користи и за организирање заеднички акции, односно протести против загадувањето, кои досега беа успешно организирани.

В) Мој воздух

Мој воздух не е мерка, односно активност, туку алатка (мобилна апликација) која претставува одличен пример за алатка која служи за подигнување на јавната свест за одредени прашања и сектори. Имено, до пред неколку години, квалитетот на амбиентниот воздух не се мереше и набљудуваше, па многу ретко се зборуваше за загадувањето на воздухот и последиците врз здравјето на луѓето. Потоа МЖСПП

започна со активности поврзани со мерење на загадувањето на воздухот, односно постави 17 мерни станици на претходно утврдени локации и воспостави електронско мерење на квалитетот на амбиентниот воздух. Измерените концентрации на шест загадувачки супстанции од 17 мониторинг места се прибираат на секој час. Моменталната состојба на квалитетот на амбиенталниот воздух се класифицира и визуелизира со едноставни кодови на бои и дополнително овие информации подетално се претставени како временски серии од податоци од извршени мерења. Воедно овој портал обезбедува информации за јавноста во реално време за надминувањата на граничните вредности за квалитет на воздухот и праговите на алармирање³.

Податоците од мониторингот се јавно достапни на веб страницата на МЖСПП и преку порталот <http://airquality.moepp.gov.mk/> може да се следат во секое време. Благодарение на овој единствен портал кој информира за загадувањето, граѓаните одвреме навреме ќе можеа да слушнат за надминатите концентрации на загадувачките честички. Оние кои имаа потреба и беа информирани за потребата од квалитетен амбиентен воздух, можеа во секое време да се информираат преку порталот, но најголем дел од населението најчесто беше информирано од страна на медиумите.

Во 2015 година, во јануари на граѓаните во Република Македонија им стана достапна и електронската апликација „Мој воздух“. Оваа апликација овозможува постојано известување за квалитетот на воздухот во одбраниот регион, како и следење на локацијата и доставување информации за најблиската мерна станица. Мој Воздух превзема информации од 17 мерни станици поставени низ цела Македонија, а е едноставна и лесна за користење.

Покрај бројките што се презентираат, апликацијата детално објаснува што тие значат, што влијае на нив и кое е дозволеното ниво. Корисниците на оваа мобилна апликација на своите телефонски уреди можат во секое време да добијат известувања за надминатите концентрации на загадувачки супстанции.

Информациите се ажурираат секој саат и се превземаат од страната „Квалитет на Воздух“ на Министерството за Животна Средина и Просторно Планирање.

Ваквата апликација овозможува граѓаните да бидат постојано информирани за загадувањето на воздухот на локацијата каде се наоѓаат во моментот. Со тоа граѓаните не само што се информираат и имаат можност да се заштитат, туку и потребата од квалитетен амбиентниот воздух се подигнува повисоко а со тоа се јакне и свеста кај граѓаните.

Граѓанските организации применуваат најразлични мерки за вклучување на јавноста и воедно за подигнување на јавната свест за прашања од областа на животната средина. Воедно во последните неколку години може да се забележи пораст на активностите насочени кон заеднички акции, односно акции кои директно ги вклучуваат засегнатите страни и генералната јавност. Во однос на фреквенцијата и континуитетот на

³ <http://airquality.moepp.gov.mk/>

организирањето на ваквиот тип настани не може да се донесе генерален заклучок, но во целост можеме да кажеме дека ваквите настани имаат тенденција на пораст особено во поголемите градови од државата и градовите кои имаат поголеми проблеми со загадувањето и тоа во секторите воздух, отпад и вода. Освен тоа благодарение на технолошкиот развој се достапни се електронските и ИТ алатки кои овозможуваат полесен пристап до информации во секое време. Секако доколку земеме предвид дека информациите се клучни во процесот на вклучување на јавноста, тогаш можеме да заклучиме дека потребни се повеќе мерки и активности за информирање и поголем проток на информации.

9 Анализа на алатките кои се користат за вклучување на јавноста од страна на општините

9.1 Идентификација и опис на алатките

Во ова поглавје се анализирани алатките кои се користат од страна на општините со цел поголемо вклучување на јавноста и нивно информирање за прашањата од областа на животната средина. Како најактуелни и најупотребувани ги издвојуваме следните:

- ❖ Веб страна
- ❖ Печатени медиуми
- ❖ Електронски медиуми
- ❖ Социјални медиуми

9.2 Веб страна

Веб страните се многу важни алатки за комуницирање особено денес во ера на интернет експанзија и искористување на електронските алатки за различни цели. Затоа целта на табелата подолу е да ги анализира веб страните на неколку општини и да утврди како општините ја користат оваа важна алатка за испраќање информации и подигнување на јавната свест за прашања од областа на животната средина. Анализата е направена така што се разгледани достапноста на промотивните материјали за животна средина, достапноста на стратешки документи, дали постои посебна секција за животна средина и дали е достапно законодавството за животна средина. Разгледувани се вкупно 16 општини, од кои 2 во Југоисточен плански регион, 2 во Источен, 2 во Североисточен, 2 во Скопски плански регион, 2 во Полошки, 2 во Југозападен, 2 во Вардарски и 2 во Пелагониски плански регион. Притоа разгледувани се поголемите општини во секој од планските региони.

Освен анализата спроведена преку погоренаведените прашања, исто така анализирана е и содржината на секоја од овие веб страници, при што може да се заклучи дека ниедна од овие општини не објавуваат информации од областа на животна средина често, и најчесто информациите се објавуваат доколку треба да се спроведе некоја национална кампања која ја организира МЖСПП или пак Владата на РМ (кампањата „Денот на дрвото“ и акцијата за чистење организирана од „Ајде Македонија“ со поддршка на МЖСПП). Покрај овие објави се среќаваат и информации за локални кампањи за собирање отпад и расчистување, изградба на пешачки и велосипедски патеки, проекти од инфраструктура (изградба на водоводна и канализациона мрежа), а уште поретко се среќаваат објави на стратешки документи и информации за јавни расправи за усвојување документи (ЛЕАП, СОЖС, ОВЖС, планови за отпад, планови за бучава и сл.)

Во табелата е даден преглед на достапноста на промотивните материјали, стратешки документи и законодавство за животна средина а воедно разгледувано е дали општината има посебна секција за животна средина.

Табела 3 – Достапност на документи на веб страните на општините

Општина	Достапност на промотивни материјали за животна средина на веб страната? (ДА/НЕ)	Достапност на стратешки документи за животна средина на веб страната(ДА/НЕ)	Дали на веб страната на општината има посебна секција за животна средина?	Достапно законодавство за животна средина (ДА/НЕ) Доколку ДА, кој закон
Гевгелија	НЕ	НЕ	ДА	НЕ
Струмица	НЕ	НЕ	ДА (Екологија)	НЕ
Штип	НЕ	ДА	НЕ	Закон за УО
Кочани	ДА	ДА	НЕ	НЕ
Куманово	НЕ	ДА	ДА (Сектор за урбанизам, комунални дејности и заштита на животната средина и природата)	НЕ
Крива Паланка	ДА		ДА	ДА - Закон за животна средина (Сл. Весник на РМ 53/05)
Аеродром	НЕ		ДА (Екологија)	НЕ
Карпош	ДА		Да	НЕ
Тетово	НЕ			ДА - Законот за животна средина, (Сл. весник на РМ бр. 53/2005 и Сл. весник на РМ бр.24/2007 година)
Гостивар	Нема информации			
Кавадарци	ДА		ДА	
Охрид	ДА		ДА	
Кичево	НЕ		Сектор за Урбанизам – Одделение за заштита на животна средина (без содржина)	
Велес	НЕ	НЕ	НЕ	НЕ
Прилеп	НЕ	НЕ	НЕ	НЕ
Битола	НЕ	ДА	ДА	НЕ

Покрај табеларниот приказ на дадените параметри, од анализата на веб страните за дадените општини можеме да го заклучиме и следното:

1. Во однос на информациите за јавни расправи за проекти од животна средина – ниедна од веб страните не содржи информации за јавните расправи што треба да се спроведат за некој стратешки документ од областа на животна средина (ЛЕАП, Програми за управување со отпад, Б-ИСКЗ, Планови за бучава, План за квалитет на амбиентен воздух, итн.) Ниту пак постојат информации за јавни расправи објавени на веб страните на општините.

2. Усвојување на СОЖС/ОВЖС – само мал број општини, имаат објавено мал број СОЖС/ОВЖС документи усвоени од страна на општината.

3. Достапност на Б дозволите – Б – дозволите се исто така документи кои имаат јавен карактер и треба да бидат достапни на барање или уште подобро да биде достапни јавно на секоја веб страна. Најчесто се објавуваат само барањата, додека дозволите се среќаваат кај многу мал дел од општините кои се анализирани.

4. Достапни стратешки документи – Стратешките документи за животна средина како што се ЛЕАПи, Планови за управување со отпад, планови за бучава, програми за енергетска ефикасност, или други програми и планови за заштита на биодиверзитетот, управување со поплави и сл. треба да бидат јавно достапни, како би можела јавноста да ги прочита и да биде информирана. Со исклучок на неколку општините каде само ЛЕАПот или планот за управување со отпад е достапен, најголем дел од општините немаат објавено ниеден од гореспомнатите документи.

9.3 Печатени медиуми

Во следната табела е даден преглед на објави на информации за животна средина во електронските верзии на печатените медиуми во периодот октомври – декември 2016 година. Следени се електронските изданија на печатените медиуми Вечер, Дневник и Нова Македонија.

Табела 4 - Објава на информации за животна средина во електронската верзија на печатените медиуми, период Октомври - Декември 2016

Наслов на објавата	Тип на информацијата (информативна, едукативна)	10/2016	11/2016	12/2016	Реакција на публиката во однос на веста
Дневен весник „Вечер“					
Акција за собирање отпад, Македонија без отпад	Едукативна	X			0 лајкови, веста е прочитана 63 пати
Акција за собирање отпад, Македонија без отпад	Информативна	X			0 лајкови, веста е прочитана 237 пати
Акција за собирање кабаст отпад, месна заедница и ЈП комунална хигиена	Информативна	X			0 лајкови, веста е прочитана 60 пати
Ден на дрвото	Информативна		X		80 лајкови, веста е прочитана 277 пати
Дневен весник „Дневник“					
Акција за собирање отпад, Македонија без отпад	Едукативна	X			0 лајкови, 0 прегледи
Акција за собирање отпад, Македонија бз отпад	Едукативна	X			0 лајкови, 0 прегледи
Информација за изградба на депонија во	Информативна		X		0 лајкови, 0 прегледи

Североисточен плански регион					
Дневен весник „Нова Македонија“					
Известување за научна конференција за аерозагадување	Информативна			X	веста е прочитана 28 пати
Акција за собирање отпад	Информативна		X	X	веста е прочитана 52 пати
Акција за собирање електронски и електричен отпад			X	X X	веста е прочитана 28 пати
Едукативна претстава за аерозагадувањето	Едукативна			X	веста е прочитана 70 пати
Известување за протест заради загадениот воздух	Информативна			X	веста е прочитана 42 пати
Акција за собирање отпад	Информативна	X	X		веста е прочитана 59 пати
Еко-акција за собирање отпад	Информативна	X			веста е прочитана 95 пати
Акција за собирање кабасти отпад	Информативна	X X			веста е прочитана 141 пати
Известување за некој проект за животна средина	Информативна			X	веста е прочитана 29 пати

Заклучок:

Генералниот впечаток укажува дека има висок проток на информации за различни прашања, најголем дел политички, но прашањата за животна средина не се третираат на соодветно ниво. Животната средина е една од најважните прашања во нашето општество и треба да биде приоритет за дискусија и решавање на проблемите. За жал, врз основа на спроведената анализа, може да се заклучи дека јавните медиуми не ја согледуваат животната средина и проблемите од животна средина во доволна мера. Информации за животна средина се објавуваат ретко, и дури и уште поретко во контекст на тоа дека заштитата на животната средина е неопходна за човековата благосостојба. Има многу малку едукативни статии за подигнување на јавната свест и заштитата и унапредувањето на животната средина. Исто така можеме да заклучиме дека информациите кои се објавуваат на тема животна средина, без оглед колку ги тангираат граѓаните, не се воопшто атрактивни за нив. Неможеме да утврдиме колку посетители има електронското издание на весникот, но сепак во споредба со читаноста на другите информации, можеме да заклучиме дека мал е бројот на посетители кои се интересираат за објавите од областа на животната средина. Тоа укажува на ниската свест кај граѓаните и нивната потреба за информации од ваков карактер. Затоа, цврстата соработка со националните медиуми и подигнување на свеста на животната средина се чекори преку кои треба да ја започнеме борбата со загадувањето на животната средина. Усвојувањето на сериозен и директен пристап од страна на сите засегнати страни е најдобриот начин да се промовира подобра животна средина и да се подобри нивото на зачувување на животната средина од страна на секој поединец.

9.4 Електронски медиуми (интернет портали)

Со цел анализа на алатките кои се користат од страна на веб страната на општините, студијата ги анализира и останатите електронски медиуми и објави кои се поврзани со објавите и информациите кои се пренесуваат од страна на општините. Прегледот на информации е направен согласно активностите што се спроведени во периодот од Октомври до Декември 2016 година и објавени на дополнителни електронски медиуми. Параметрите кои беа разгледувани се каков тип на информација се пласира во јавноста (едукативна, информативна), во кој дел на веб страната е објавена информацијата и дали е достапна информацијата за посетителот?

Табела 5 – Останати интернет портали, период октомври – декември 2016

Мерка/активност	Општина	Тип (информативна / едукативна)	10/2016	11/2016	12/2016	Каде е објавена? (новости, самостојно на веб страната, во посебна секција)	Достапност на информацијата за посетителот (Да/Не)
Акција за собирање отпад	Гевгелија	Едукативна		x		Веб страна на весникот Нова Македонија (ноември 2016)	ДА
Ден на дрвото	Кочани	Информативна		x		Телевизија Канал 8	ДА
Известување проект за животна средина	Аеродром	Информативна			x	http://www.akademik.mk/ministerstvoto-za-zhivotna-sredina-otpochna-proekt-za-podignuvane-na-standardite-za-kvalitetna-zhivotna-sredina/	ДА
Известување за Локален акциски план за животна средина	Аеродром	Информативна		x		http://www.aerodrom.gov.mk/vest/1497 https://www.facebook.com/OpstinaAerodrom	ДА

Од спроведената анализа може да се заклучи дека и дополнителните медиуми ретко информираат за проблеми од областа на животната средина, односно фреквенцијата на објава е слична на онаа кај печатените медиуми.

9.5 Социјални медиуми (Фејсбук)

Анализата на информациите за животна средина е направена во периодот помеѓу Октомври и Декември 2016 година. Имено пребарувани се клучни зборови поврзани со животна средина, јавност и останати зборови поврзани со животна средина (отпад, воздух, загадување, заштита и сл.) и кај објавите поврзани со овие клучни зборови анализирани се три параметри:

1. Типот на информација што е објавена (поврзана со животна средина)
2. Дали се објавуваат информации за животна средина? Фреквенција на објавување на информациите
3. Дали има некаква активност од страна на јавноста, доколку да, бројот на активности? Под активност се подразбира активността на јавноста во врска со информацијата објавена на фан страната (коментари, лајкови, останати реакции овозможени од социјалниот сервис)
4. Кој ја објавува информацијата (Општина, ГО или друг орган)

Воедно на крајот на табелата е даден и краток опис на информацијата што е објавена.

Табела 6 - Објава на информации за животна средина на Фејсбук, Период Октомври - Декември 2016

Наслов на објавата	Тип на информацијата (информативна, едукативна)	Октомври 2016	Ноември 2016	Декември 2016	Информацијата е објавена од Општина, ГО или друг орган?	Реакција од јавноста (коментари/лајкови) (ДА/НЕ)	Опис на информацијата (1-2 реченици) за да знаеме за што се однесува
Акција за собирање кабаст отпад	Информативна		X		Општина Карпош	Доколку ДА во другото поле допиши што и колку?	10 лајкови Акција за подигнување на кабаст отпад на територијата на Општина Карпош
Известување за научна конференција за аерозагадување	Информативна			X X X X	ГО „Еко-свест“ https://www.facebook.com/www.ekosfera.mk/?fref=ts	ДА	652 се интересират Информација за покана на Научна конференција за аерозагадување. Информација за одржување на Конференцијата која е дел од проектот “City Tree”, спроведуван од Еко-свест и финансиски поддржан од Амбасадата на Сојузна Република Германија во Македонија.
Известување за проект за животна средина	Информативна			X	Фејсбук https://www.facebook.com/Eko.Svest.MK/ Радио МОФ	ДА	2 лајкови Граѓански иницијативи ќе организираат настани со пораки против загадувањето и за зачувување на зеленилото
Известување за некој проект за животна средина	Информативна			X X X X X X X	ГО Еко-свест https://www.facebook.com/notes/eko-svest Општина Тетово https://www.facebook.co	ДА	350 лајкови 7 лајкови Најновата кампања на World Health Organization (WHO) . CityTree во Македонија (Скопје и Тетово) Соопштенија, конференции по повод информирање на јавност за тек на проектот City Tree. Во рамки на проектот се планира

					m/komunaoficial/?fref=ts			поставување на две инсталации за прочистување на воздухот во Скопје и Тетово.проектот City Tree го спроведува Еко- свест со поддршка од Германската амбасада во Р.Македонија.
Акција за собирање отпад	Информативна			X	https://www.facebook.com/kiril.ristovski Екологист http://ekologist.mk/index	ДА	2 лајкови	„Мрдни со прст.“ Акција за чистење на отпадоците кои се расфрлани околу археолошкиот локалитет кој е една од најзначајните знаменитости на градот Скопје.
Акција за собирање отпад	Информативна			X	https://www.facebook.com/Ekologist-MK-1657723947815865/?fref=nf&pnref=story	НЕ	0 лајкови	Еко-акција во Аеродром за собирање електронски и електричен отпад
Покана за јавна расправа за некој стратешки документ за животна средина	Информативна			X	https://www.facebook.com/Ekologist-MK-1657723947815865/?fref=nf&pnref=story	НЕ	0 лајкови	Јавна расправа за проектот за изградба на пречистителна станица за отпадни води во Битола
Акција за собирање отпад	Информативна			X	https://www.facebook.com/Ekologist-MK-1657723947815865/?fref=nf&pnref=story	НЕ	0 лајкови	Акција на Елколект во Карпош за собирање електронски и електричен отпад
Акција за собирање отпад	Информативна			X	https://www.facebook.com/Ekologist-MK-1657723947815865/?fref=nf&pnref=story	ДА	1 лајк	Акција на ЕЛЕМ за чистење на отпадот од Дебарско Езеро

Известување за протест заради загадениот воздух	Информативна			X	tory https://www.facebook.com/Ekologist-MK-1657723947815865/?fref=nf&pnref=story	НЕ	0	Протест –Мој термин за чист воздух. Протестот го организираат здружените граѓански иницијативи Скопје смог аларм, Скопје бара чист воздух, Аеродром сака да дише и Ајде Македонија.
Ден на дрвото	Информативна		X X X		ГО, https://www.facebook.com/Ekologist-MK-1657723947815865/?fref=nf&pnref=story	ДА	1 лајк	Македонија пошумена со нови 2,6 милиони садници. 17 по ред акција „Ден на дрвото - засади ја својата иднина“.
Известување за јавноста	Информативна		X		Општина Карпош https://www.facebook.com/OpstinaKarpos/?fref=ts	ДА	21 лајк	Општина Карпош продолжува во континуитет со своите редовни активности во насока на намалување на загадувањето на воздухот и ги повикува граѓаните да се придржуваат до дадените мерки, со што ќе дадат личен придонес за подобар квалитет на воздухот во Градот, што е заедничка потреба и цел.
Ден на дрвото	Информативна		X		Општина Гевгелија https://www.facebook.com/	ДА	26 лајкови	20.000 садници аризонски чампрес и багем на вкупно 5 хектари се засадија во општина Гевгелија на локацијата кај Топлик, во месноста Срека во акцијата „Ден на дрвото-засади ја својата иднина,,.
Ден на дрвото	Информативна		X		Општина Штип https://www.facebook.com	ДА	46 лајкови	Ден на дрво, во корито на река Отиња...
Ден на дрвото	Информативна		X		Општина Велес,	ДА	9 лајкови	Акција „Ден на дрвото 2016“

					https://www.facebook.com/opshtinavelles/?fref=ts			
Акција за садење дрвја	Информативна		X		Општина Велес https://www.facebook.com/opshtinavelles/?fref=ts	ДА	25 лајкови	Акција се спроведува во рамки на одбележувањето на 9-ти Ноември, Денот на Општина Велес. Во Градскиот парк се засадија 200 од вкупно 350 високи садници кои се набавија од расадникот на ЈКП Дервен. Останатите 150 ќе бидат засадени на повеќе локации и паркови површини На овој начин се допринесува за здрава и почиста животна средина.
Ден на дрвото	Информативна		X		Општина Прилеп, https://www.facebook.com/OpstinaPrilep/?fref=ts	ДА	16 лајкови	Акција „Ден на дрвото 2016“ – Засади ја својата иднина!“

Анализа на информации кои се објавуваат на социјалните медиуми, односно во овој случај на Фејсбук, покажува дека овој медиум се користи многу повеќе и тоа за објава на информации од областа на животна средина. Сепак поголем дел од информациите се објавени од страна на граѓански организации кои работат на полето на животната средина, со исклучок на некои од поголемите општини кои Фејсбук сервисот го користат активно за објава на секаков вид информации. Квантитативната анализа укажува дека ЕЛС користат Фејсбук како алатка за информирање и вклучување на јавноста, но ниедна од евалуираните општини немаат објавено информации за јавните расправи поврзани со некој плански документ, односно информации со цел вклучување на јавноста.

Во однос на фреквенцијата на информации за животна средина, може да се каже дека во однос на другите информации поврзани со социјални работи, култура, политика, економија, објавувањето на информации за животна средина значајно заостанува.

10 Генерални заклучоци и препораки за подобрување на моменталната состојба

Врз основа на сите анализи, истражувања и интервјуа со релевантните засегнати страни како и наоди од секоја анализа, моменталната состојба со процесот на вклучување на јавноста во донесување на одлуки од областа животна средина е следниот:

- Нивото на свесност кај ЕЛС не е на задоволително ниво, особено не во сите сектори на животна средина
- Јавноста не е доволно вклучена во процесот на донесување одлуки од страна на општините поради немање доволно алатки и соодветен пристап за целосна вклученост на јавноста, а воедно и несогледување на потребата за вклучување
- Има недостиг од информации и податоци за животна средина и ниско ниво на свесност
- Има недоволна ефективна комуникација и координација помеѓу засегнатите страни
- Проблемите за животна средина во локалната заедница не се комуницираат редовно со јавноста
- Има многу мала искористеност на комуникациските алатки од страна на ЕЛС
- Масовните медиуми не пренесуваат точни пораките поврзани со загадувањето во земјата
- Општините не спроведуваат мерки за подигнување јавна свест за прашања од областа на животната средина, недостигаат проекти иницирани од страна на претставниците на ЕЛС, недостигаат јавни кампањи, заеднички акции и промотивни активности кои ќе се однесуваат на начинот за заштита и унапредување на животната средина. Не е земено во предвид мислењето на јавноста во процесот на донесување и усвојување на стратешки документи кои се донесуваат во општината имаат влијание врз квалитетот на животната средина и здравјето на луѓето. Исто така недостигаат и алатки со цел поголемо вклучување на јавноста и засегнатите страни
- Граѓанските организации применуваат најразлични мерки за вклучување на јавноста и воедно за подигнување на јавната свест за прашања од областа на животната средина. Воедно во последните неколку години може да се забележи пораст на активностите насочени кон заеднички акции, односно акции кои директно ги вклучуваат засегнатите страни и генералната јавност. Во однос на фреквенцијата и континуитетот на организирањето на ваквиот тип настани неможе да се донесе генерален заклучок, но во целост можеме да кажеме дека ваквите настани имаат тенденција на пораст особено во поголемите градови од државата и градовите кои имаат поголеми проблеми со загадувањето и тоа секторите воздух, отпад и вода. Освен тоа благодарение на технолошкиот развој се достапни се електронските и ИТ алатки кои овозможуваат полесен пристап до информации во секое време. Секако доколку земеме предвид дека информациите се клучни во процесот на вклучување на јавноста, тогаш можеме да заклучиме дека потребни се повеќе мерки и активности за информирање и поголем проток на информации.

Генералниот впечаток укажува дека има висок проток на информации за различни прашања, најголем дел политички, но прашањата за животна средина не се третираат на соодветно ниво. За жал, врз основа на спроведената анализа, може да се заклучи дека јавните медиуми не ја согледуваат животната средина и проблемите од животна средина во доволна мера. Информации за животна средина се објавуваат ретко, и дури и уште поретко во контекст на тоа дека заштитата на животната средина е неопходна за човековата благосостојба. Има многу малку едукативни статии за подигнување на јавната свест и заштитата и унапредувањето на животната средина. Исто така можеме да заклучиме дека информациите кои се објавуваат на тема животна средина, без оглед колку ги тангираат граѓаните, не се воопшто атрактивни за нив. Тоа укажува на ниската свест кај граѓаните и нивната потреба за информации од ваков карактер. Затоа, цврстата соработка со националните медиуми и подигнување на свеста на животната средина се чекори преку кои треба да ја започнеме борбата со загадувањето на животната средина. Усвојувањето на сериозен и директен пристап од страна на сите засегнати страни е најдобриот начин да се промовира подобра животна средина и да се подобри нивото на зачувување на животната средина од страна на секој поединец. Исто така недостига континуирана соработка помеѓу граѓанскиот сектор и ЕЛС, а во одредени случаи ваквата соработка е минимална и нема значителни ефекти врз пошироката јавност.

Со цел подобрување на моменталната состојба со вклучување на јавноста во процесот на донесување одлуки од областа на животна средина, потребни се следните активности:

1 Активна соработка помеѓу ЕЛС и ГО за прашања од областа на животна средина

- Формирање мрежи и коалиции за следење на проблемите и прашањата од областа на животна средина
- Соработка на заеднички проекти за животна средина (развивање на идеи кои можат да допринесат за заштита и унапредување на животната средина)
- Заедничко носење на одлуки и креирање политики кои ќе влијаат на квалитетот на животната средина
- Редовно одржување на состаноци и седници на формална мрежа согласно Протоколот за работа

2 Идентификување на соодветни алатки за подигнување на јавната свест

- Спроведување активности за подигнување на јавната свест за животна средина. Овие активности потребно е да ги спроведуваат ГО, но исто така и ЕЛС, а најдобро е доколку се организираат заеднички акции како што се годишни кампањи и јавни настани, акции за расчистување, раззеленување на околината и најважно од се вклучување на најмладата популација
- Назначување на едно одговорно лице од формалната мрежа кое ќе биде контакт лице со медиумите од регионот и ќе ги известува за сите активности кои се спроведуваат а се однесуваат на состојбата со животната средина. Работата и одговорностите на конткат лицето ќе биде дефинирана во Програмата односно деловодникот за работа на формалната мрежа

11 Заклучок

Вклучувањето на јавноста во процесот на носење одлуки е процес кој треба да се случува паралелно со подигнувањето на свеста кај граѓаните. Подигнувањето на свеста е долг процес и бара спроведување на долгорочни активности кои е потребно да бидат спроведени од страна на сите засегнати страни. Јавноста треба да има во предвид дека животната средина е исто толку важна како што е грижата за здравјето, социјалните, економските и политичките аспекти од секојдневието. Известувањето за важноста за заштита на животната средина потребно е да биде долготрајна активност за локалните и државните органи доколку се очекува зголемување на приоритетите за животната средина кај локалните заедници.

Со цел да се зголеми свесноста за животната средина, а со тоа и да се обезбеди поголема вклученост на граѓаните, проблемите мора да бидат насочени на систематски и структуриран начин, обидувајќи се да се изврши идентификација на сите проблеми кои може да влијаат врз јавноста и подигнувањето на свеста. Поради тоа, на почетокот од овој документ беше спроведена проценка на целните групи и нивното ниво на свесност за животната средина како и проценка на мерките за постоечката јавна свест кај целните групи. Проценката беше направена користејќи анализи, интервјуа, како и канцелариско истражување на постоечките мерки за јавна свест.

Анализата покажа дека неминовна е потребата за превземање на различни акции за подигнување на јавната свест, па така препораките се дадени врз база на моментална ситуација и дејствија кои се сметаат за потребни за подигнување на јавната свест. Она што е клучно за да можеме да очекуваме поголема вклученост на јавноста се однесува на заедничка соработка на граѓанските организации и општините и тоа на градење партнерство со граѓанскиот сектор, градење мрежи со цел полесен проток на информации и подобра соработка. Исто така важно е и јакнењето на свеста и едукацијата за проблемите за животна средина, па така неопходно е и спроведување на соодветни мерки за подигнување на свеста.

Процесот за подигнување на јавната свест бара континуирани напори и долготрајни акции доколку се очекува некаков напредок од било која засегната страна. Сите целни групи се различни, па поради тоа потребно е да се користат различни алатки за подигнувањето на јавната свест, а со тоа и вклучување на јавноста. Од друга страна, информациите за одредени проблеми и прашања потребно е редовно да се доставуваат до јавноста, и да бидат во функција на подигнување на свеста и активно вклучување на јавноста во процесот на донесување одлуки од областа на животна средина.

ПРИЛОГ 1 – ПРАШАЛНИК ЗА ЕЛС

ПРОЕКТ: Зголемено вклучување на граѓанското општество во процесот на донесување одлуки од областа на животна средина

Прашалник за заинтересирана јавност - Општини

Име на општината: _____

Сектор: _____

Контакт податоци: _____

1. Оценка на состојбата со животната средина во општината

A. Во кои од следните сектори од областа на животната средина, сметате дека постојат проблеми со кои вашата општина е директно засегната?

Воздух Вода Почва Отпад Бучава Биодиверзитет Друго _____

B. Кои активности општината планира да ги организира за надминување на проблемите од областа на животната средина?

2. Соработка со Здруженија на граѓани од областа на животна средина и други индиректно поврзани области

A. Дали општината се консултира со Здруженија на граѓани и јавноста во врска со прашања / проблеми од областа на животната средина?

Да
 Не
 Нема потреба да се консултира со Здруженијата на граѓани
 Не знам

A.1. На каков начин општината се консултира со Здруженијата на граѓани за прашања од областа на животната средина?

Организира трибини, јавни дебати, работилници
 Организира директни состаноци со засегнати страни
 Спроведува анкети
 Друго _____

B. Дали општината ги координира своите активности на полето на заштита на животна средина со Здруженија на граѓани и јавноста?

Да Не Не знам

B. Дали општината ги вклучува Здруженијата на граѓани и јавноста во процесот на донесување на одлуки за прашања од областа на животната средина?

Да Не Не знам

B.1. Доколку одговорот е ДА, одговорете на каков начин ги вклучува?

Организира јавни дебати, работилници и сл.
 Ги кани да присуствуваат на седниците на советот на општината кога се разговараат такви прашања

- Спроврдува јавни настани, кампањи за спроведување јавна свест и сл.
- Друго

Г. Дали општината ги информира Здруженијата на граѓани и јавноста за проблемите од областа на животната средина на територијата на општината?

- Да
- Не
- Не знам

Г.1. На каков начин најчесто ги информира?

- Преку медиуми (електронски, печатени)
- Преку писмени известувања објавени на неколку места низ општината
- Преку јавни дебати, состаноци и сл.
- Преку директни состаноци со засегната јавност
- Друго

Д. Дали општината организира јавни расправи за плански документи од областа на животна средина?

- Да
- Не
- Не знам

Ѓ. Дали интеракцијата со јавноста може да се подобри?

- Да
- Не
- Не знам

Доколку да, како?

3. Каква е соработката на општината со медиумите:

А. Весници	☐ Одлична	☐ Многу добра	☐ Добра	☐ Доволна	☐ Слаба
Б. Радио	☐ Одлична	☐ Многу добра	☐ Добра	☐ Доволна	☐ Слаба
В. ТВ	☐ Одлична	☐ Многу добра	☐ Добра	☐ Доволна	☐ Слаба

Г. Дали интеракцијата со медиумите може да се подобри?

- Да
- Не
- Не знам

Доколку да, како?

4. Општо

А. Дали во општината има и друга заинтересирана јавност покрај онаа горенаведена? (на пример: универзитети, консултантски компании, бизнис сектор). Наведете

Б. Може ли комуникацијата и координацијата да се подобрат?

- Да
- Не
- Не знам

Доколку да, како?

В. Коментари

Ви благодариме за времето одвоено за да го пополните прашалникот!

Анкетата е анонимна и се користи за истражување за потребите на проектот „Зголемено вклучување на граѓанското општество во процесот на донесување одлуки од областа на животната средина“. За повеќе информации Ве молиме контактирајте го Центарот за климатски промени, Гевгелија centerzaklimatskipromeni@yahoo.com

ПРИЛОГ 2 – ПРАШАЛНИК ЗА ГО

ПРОЕКТ: Зголемено вклучување на граѓанското општество во процесот на донесување одлуки од областа на животна средина

Прашалник за заинтересирана јавност - Здруженија на граѓани/јавност

1. Оценка на состојбата со животната средина во општината во која делувате/живеете

1.1. Во кои од следните сектори од областа на животна средина, сметате дека постојат проблеми со кои вашата општина е директно засегната?

Воздух Вода Почва Отпад Бучава Биодиверзитет Друго

1.2. Дали сте запознаени со активностите кои ги презема или планира да ги преземе општината за надминување на проблемите од областа на животната средина?

Да
 Не
 Општината не презема ништо во врска со решавање на проблемите од областа на животната средина
 Немам одговор

2. Соработка на општината со Здруженија на граѓани и јавноста

2.1. Дали општината се консултира со Здруженија на граѓани и јавноста во врска со прашања/проблеми од областа на животната средина?

Да
 Не
 Нема потреба да се консултира со Здруженијата на граѓани
 Не знам

2.1.1. На каков начин општината се консултира со Здруженијата на граѓани за прашања од областа на животната средина?

Организира трибини, јавни дебати, работилници
 Организира директни состаноци со засегнатите страни
 Спроведува анкети
 Друго

2.2. Дали општината ги координира своите активности на полето на заштита на животна средина со Здруженија на граѓани и јавноста?

Да Не Не знам

2.3. Дали општината ги вклучува Здруженијата на граѓани и јавноста во процесот на донесување на одлуки за прашања од областа на животната средина?

Да Не Не знам

2.3.1. Доколку одговорот е ДА, одговорете на каков начин ги вклучува?

- Организира јавни дебати, работилници и сл.
- Ги кани да присуствуваат на седниците на советот на општината кога се разговараат такви прашања
- Спроведува јавни настани, кампањи за спроведување јавна свест и сл.
- Друго

2.4. Дали општината ги информира Здруженијата на граѓани и јавноста за проблемите од областа на животната средина на територијата на општината?

- Да Не Не знам

2.4.1. На каков начин најчесто ги информира?

- Преку медиуми (електронски, печатени)
- Преку писмени известувања објавени на неколку места низ општината
- Преку јавни дебати, состаноци и сл.
- Преку директни состаноци со засегнатата јавност
- Друго

2.5. Дали општината организира јавни расправи за плански документи од областа на животна средина?

- Да Не Не знам

2.6. Дали интеракцијата со јавноста може да се подобри?

- Да Не Не знам

Доколку да, како?

Коментари:

3. Општо

3.1. Дали во општината има и друга заинтересирана јавност покрај онаа горенаведена? (на пример: универзитети, консултантски компании, бизнис сектор). Наведете

Коментари:

3.2. Може ли комуникацијата и координацијата да се подобрат?

- Да
 Не
Доколку да, како?

Коментари:

3.3. Дали вашата организација би сакала да ја зголеми соработката со локалната самоуправа?

- Да
- Не
- Можеби
- Да, но не знам како

3.4. Коментари

Коментари:

Ви благодариме за времето одвоено за да го пополните прашалникот!

Анкетата е анонимна и се користи за истражување за потребите на проектот „Зголемено вклучување на граѓанското општество во процесот на донесување одлуки од областа на животната средина“. За повеќе информации Ве молиме контактирајте го Центарот за климатски промени, Гевгелија centerzaklimatskipromeni@yahoo.com